

Národné

hospodárstvo

Bankovníctvo

Poist'ovníctvo

Financie

Podniková

ekonomika

Marketing

Manažment

Investície

a iné

Ekonomické spektrum

**Recenzovaný vedecko-odborný
on-line časopis o ekonómii
a ekonomike**

Ročník VI

Číslo

3/2011

Ekonomické spektrum

Recenzovaný vedecko- odborný on-line časopis o ekonómii a ekonomike

Ročník VI, č. 3/2011
ISSN 1336-9105

Vydáva združenie:

CAESaR – Centrum vzdelávania, vedy
a výskumu

Adresa:

Komárany 82
093 01 Vranov nad Topľou
IČO: 30 85 87 04
DIČ: 20 221 35 907

kontakt:

www.caesar.sk

Šéfredaktor:

Ing. Jarmila Buchová, PhD.

Redakčná rada:

Ing. Drahomír Oujezdský, PhD.,
doc. Ing. Erika Pastoráková, PhD.,
Ing. Jarmila Vidová, PhD.
Ing. Roman Buch

Dátum vydania:

December 2011

Periodicita vydávania:

štyrikrát ročne

Miesto vydania: Bratislava

Miesto umiestnenia na webe:

<http://www.spektrum.caesar.sk>

Zameranie časopisu:

Ekonomické spektrum

Recenzovaný vedecký on-line časopis so zameraním na nové trendy, problémy, teoretické a praktické otázky ekonómie a ekonomiky.

Cieľom časopisu je vytvoriť priestor:

- na prezentovanie praktických záverov a výsledkov výskumu z jednotlivých oblastí ekonomiky,
- pre publikovanie recenzií a ohlasov na odborné publikácie, skriptá a učebné texty,
- na výmenu skúseností medzi odborníkmi, vedeckými a pedagogickými pracovníkmi, doktorandmi a študentmi.

Konkretizácia zamerania:

- národné hospodárstvo,
- podniková ekonomika,
- bankovníctvo,
- poisťovníctvo,
- marketing,
- manažment a pod.

Informácie pre autorov príspevkov sa nachádzajú na web stránke časopisu:

<http://www.spektrum.caesar.sk>

Obsah:

Jenčová, S.: Faktorová analýza ukazovateľa ekonomickej pridanej hodnoty (EVA) 4

Blašková, M.: Úvaha o ekonomickom raste- cieľ ekonomickej politiky12

Frianová, V.: Uplatňovanie ekonomických princípov a nástrojov v riadiacej práci manažérov v rezorte ministerstva obrany SR24

RECEZIA

Belkovicsová, D.: KITA, P. a kol. 2011. Geografický informačný systém ako zdroj strategickej inovácie podniku z hľadiska posilnenia jeho konkurencieschopnosti. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2011. ISBN 978-80-225-3283-9.36

Ľochová, J.: Vývoj estónskeho bankového systému39

Zaujímavé knihy vo vydavateľstve GRADA SLOVAKIA.....46

Content:

Jenčová, S.: Factor analysis of the indicator economic value added (EVA)4

Blašková, M.: Reflection on economic growth – the goal of economic policy 12

Frianová, V.: The application of economic principles and tools in the management work in the ministry of defence SR 24

REVIEW

Belkovicsová, D.: KITA, P. a kol. 2011. Geografický informačný systém ako zdroj strategickej inovácie podniku z hľadiska posilnenia jeho konkurencieschopnosti. Bratislava: Vydavateľstvo EKONÓM, 2011. ISBN 978-80-225-3283-9..... 36

Ľochová, J.: Development of Estonia bank sector 39

Interesting books at publisher GRADA SLOVAKIA.....46

FAKTOROVÁ ANALÝZA UKAZOVATEĽA EKONOMICKEJ PRIDANEJ HODNOTY (EVA)

FACTOR ANALYSIS OF THE INDICATOR ECONOMIC VALUE ADDED (EVA)

Sylvia Jenčová

Abstrakt:

V súčasnosti sa firmy čoraz viac orientujú na moderné metódy hodnotenia výkonnosti podnikateľských subjektov. V nasledujúcom príspevku je znázornený pyramídový rozklad ekonomickej pridanej hodnoty a následne je prevedená kvantifikácia vplyvu príčinných faktorov na vrcholový ukazovateľ. Analytickými indikátormi je vlastný kapitál, rentabilita vlastného kapitálu, zhodnotenie aktív, finančná páka, zhodnotenie tržieb, obrat majetku a v neposlednom rade vplyv spreadu. Dielčie ukazovatele sú kvantifikované pomocou matematických metód implementáciou logaritmického metódy a metódy postupných zmien.

Abstract:

Currently the company is increasingly more focused on modern methods for assessing the performance of the business operators. In the following contribution is shown the economic added value and, consequently, the decomposition of the pyramid chart is converted by the quantification of the impact of causal factors for senior pointer. Analytical indicators, assessment of the profitability of the capital, is the own capital assets, asset turnover, sales leverage, appreciation, and last but not least the impact spread. The welding parameters are quantified using mathematical methods of implementation and the methods of logarithmic method of gradual changes.

Kľúčové slová:

Faktory. Rentabilita. Ekonomická pridaná hodnota. Metóda.

Keywords:

Factors. Profitability. Economic value added. Method.

Faktorová analýza

V manažérskom rozhodovaní podnikateľských subjektov sa vychádza predovšetkým z podkladov, zdrojov finančnej analýzy. V praxi často absentuje ekonomická analýza ako súčasť finančnej analýzy v rámci komponentu finančného manažmentu ako subsystému celkového systému podnikového manažmentu. Pyramídové sústavy ukazovateľov poukazujú na pozitívne, resp. negatívne konsekvencie podnikateľskej činnosti, sú akýmsi vodítkom pri manažérskych rozhodovaniach umožňujúcich kvantifikáciu vplyvu determinujúcich príčinných ukazovateľov na príslušný, alebo sledovaný vrcholový ukazovateľ.

Faktorová analýza je vlastne analýzou umožňujúcou kvantifikovať príčinné ukazovatele na vrcholový faktor. Vrcholovým, syntetickým ukazovateľom je moderný ukazovateľ hodnotenia výkonnosti podniku, metrik ekonomickej pridanej hodnoty (economic value added, EVA). Ekonomická pridaná hodnota je ukazovateľ, ktorý sa posúva o radu vyššie od klasických ukazovateľov, nakoľko zahŕňa alternatívne náklady. Príčinné ukazovatele, analytické, alebo dielčie ukazovatele sú vlastný kapitál (equity, VK), ukazovateľ zadlženosti finančná páka (FP), ukazovateľ rentability majetku (ROA), rentability tržieb (ROS), ukazovateľ využitia, aktivity t. j. indikátor obrátkovosti (OA). Vstupné ukazovatele vstupujúce do faktorovej analýzy sú aj náklad na vlastný kapitál do podnikateľskej činnosti, ako aj úroková redukcia zisku daná pomerom výsledku hospodárenia pred zdanením a prevádzkového výsledku hospodárenia pred úrokmi a zdanením, ako aj ukazovateľ daňovej redukcie zisku, daný pomerom čistého zisku a zisku po odpočítaní odpisov, nákladových úrokov pred zdanením. Súčinom spreadu a vlastného kapitálu sa získa absolútna čiastka zvýšenia hodnoty vlastníctva. Táto v peňažných jednotkách vyjadrená čiastka navýšenia bohatstva vlastníkov je ekonomická pridaná hodnota, alebo ekonomický zisk, resp. nadzisk, ktorý je investíciou do podniku získaný naviac oproti alternatívnej investícii. Čistý zisk a ekonomický zisk sú indikátory krátkodobé (ročné) výkonnosti podniku. Dlhodobým meradlom výkonnosti firmy je čistá súčasná hodnota. (Máče, 2006). (Neumaierová, 2003) uvádza, že „vždy je treba pôsobenie faktorov posudzovať komplexne a minimalizovať spread ($ROE - R_e$) a jeho tempo rastu. Ide o riadenie prírastku ekonomického zisku“.

Pyramídový rozklad je konštruovaný pomocou desiatich metrik, vrcholový ukazovateľ vyúsťuje do dvoch vetiev a štyroch stupňov. Prvú stupeň je daný multiplikatívnou súčinovou väzbou spreadu daného ako diferencia rentability vlastného kapitálu a nákladov na vlastný kapitál a vlastného kapitálu. Pri zisťovaní vplyvu spreadu a vlastného kapitálu je použitá logaritmická metóda a funkcionálna metóda. Ľavá vetva prvého stupňa vyúsťuje do ďalšieho druhého stupňa, ktorý je daný rozdielovou aditívnou väzbou. Faktorová analýza, kvantifikácia vplyvu je vykonaná pomocou úpravy rovnice do normového tvaru a tak zistený absolútny vplyv rentability vlastného kapitálu a vlastného kapitálu na spread a v konečnom dôsledku na ukazovateľ nultého stupňa EVA. Zhodnotenie vlastného kapitálu je v treťom stupni dané dekompozíciou pomocou Du Pontovej rovnice, ktorá je daná súčinovou multiplikatívnou väzbou rentability celkových aktív ako základnej produkčnej sily podniku danej pomerom prevádzkového výsledku hospodárenia a majetku a finančnej páky ako podielu celkových zdrojov na vlastnom kapitáli. Zmena rentability vlastného kapitálu je vyvolaná zmenou rentability tržieb, obratu aktív a finančnej páky. Rentabilita majetku je dekomponovaná pomocou súčinovej multiplikatívnej väzby na indikátor rentability tržieb ako pomer prevádzkového zisku k tržbám a obrat majetku daný pomerom tržieb k celkovým aktívam. Kvantifikácia vplyvu tretieho a štvrtého stupňa je vykonaná implementáciou logaritmickej metódy a funkcionálnej metódy. V tabuľkách je prevedená faktorová analýza podnikateľského subjektu v roku 2009 a v roku 2010. V prvom a druhom stĺpci sú údaje výrobného podniku, v štvrtom stĺpci je absolútny rozdiel diferencie (2009-2010), v piatom stĺpci je index, pomer (2010/2009).

Faktorová analýza

Šiesty stĺpec je logaritmus indexu, v siedmom stĺpci je tempo prírastku vyjadrené ako $(I-1) \times 100$, a v ôsmom stĺpci je vyjadrený vplyv prislúchajúcich analytických ukazovateľov na príslušný vrcholový ukazovateľ.

Tabuľka 1 Faktorová analýza I stupňa

Ukazovateľ	2009	2010	Δ	I	log I	tempo Δ	Vplyv
EVA	11,6875	175,5	163,8125	15,0160	1,17655	1401,604	
ROE-Re	0,0106	0,135	0,124375	12,7058	1,1040	1170,588	153,7112
E	1100	1300	200	1,1818	0,0725	18,1818	10,10127

Kontrola: $153,7112 + 10,10127 = 163,8125$

$$(\Delta EVA)_{\rightarrow (ROE-Re)} = \frac{\log I_{(ROE-Re)}}{\log I_{EVA}} \times \Delta EVA$$

$$(\Delta EVA)_{\rightarrow ROE} = \frac{\log I_E}{\log I_{EVA}} \times \Delta EVA$$

Tabuľka 2 Faktorová analýza II stupňa

Ukazovateľ	2009	2010	Δ	I	tempo Δ	Vplyv
ROE-Re	0,010625	0,135	0,124375	12,70588	1170,58824	153,7112288
ROE	0,035625	0,195	0,159375	5,473684	447,368421	196,96665
Re	0,025	0,06	0,035	2,4	140	-43,2554211

Kontrola: $196,96665 - 43,25542 = 153,711228$

$$(\Delta EVA)_{\rightarrow \Delta (ROE-Re) \rightarrow \Delta ROE} = \frac{\Delta ROE}{\Delta (ROE - Re)} \times \text{absolútny vplyv (ROE - Re)}$$

$$(\Delta EVA)_{\rightarrow \Delta (ROE-Re) \rightarrow \Delta Re} = \frac{\Delta Re}{\Delta (ROE - Re)} \times \text{absolútny vplyv (ROE - Re)}$$

Tabuľka 3 Faktorová analýza III stupňa

Ukazovateľ	2009	2010	Δ	I	log I	tempo Δ	Vplyv
ROE	0,03562	0,195	0,15937	5,47368	0,73828	447,36842	196,966
EAT/EBIT	0,25	0,75	0,5	3	0,47712	200	127,292
ROA	0,075	0,2	0,125	2,66667	0,42596	166,666	113,6447
FP	1,9	1,3	-0,6	0,68421	-	-31,5789	-43,9699
					0,16481		

Kontrola: vplyv EAT/EBIT + vplyv ROA + vplyv FP = 196,966

$$(\Delta EVA)_{\rightarrow \Delta ROE \xrightarrow{\Delta EAT/EBIT}} = \frac{\log I_{\frac{EAT}{EBIT}}}{\log I_{ROE}} \times \text{absolútny vplyv ROE}$$

$$(\Delta EVA)_{\rightarrow \Delta ROE \rightarrow ROA} = \frac{\log I_{ROA}}{\log I_{ROE}} \times \text{absolútny vplyv ROE}$$

$$(\Delta EVA)_{\rightarrow \Delta ROE \rightarrow \Delta FP} = \frac{\log I_{FP}}{\log I_{ROE}} \times \text{absolútny vplyv ROE}$$

Tabuľka 4 Faktorová analýza IV. Stupňa

Ukazovateľ	2009	2010	Δ	I	log I	tempo Δ	Vplyv
ROA	0,075	0,2	0,125	2,66667	0,42596	166,666	113,6447
ROS	0,05	0,1	0,05	2	0,30103	100	80,3121
OA	1,5	2	0,5	1,333	0,1249	33,333	33,3345

Kontrola: vplyv ROS + vplyv OA = 113,6447

$$(\Delta EVA)_{\rightarrow \Delta ROA \rightarrow ROS} = \frac{\log I_{ROS}}{\log I_{ROA}} \times \text{absolútny vplyv ROA}$$

$$(\Delta EVA)_{\rightarrow \Delta ROA \rightarrow OA} = \frac{\log I_{OA}}{\log I_{ROA}} \times \text{absolútny vplyv ROA}$$

Na obrázku 1 a 2 je znázornená dekompozícia pyramídového rozkladu ukazovateľa EVA za pomoci rastrov. V jednotlivých rastrov pre implementáciu logaritmickej metódy je daný rok 2009, 2010, absolútna zmena (Δ), index (I) a kvantifikácia vplyvu pomocou danej metódy. V jednotlivých rastrov pre implementáciu funkcionálnej metódy je daný rok 2009, 2010, absolútna zmena, diskretný výnos a kvantifikácia vplyvu pomocou vzťahov platných pre implementáciu funkcionálnej metódy.

V tabuľka 5 sú vzťahy pomocou ktorých sú je určená kvantifikácia vplyvu analytických ukazovateľov pomocou funkcionálnej metódy. Je pomerne presná, avšak oproti logaritmickej metódy náročnejšia.

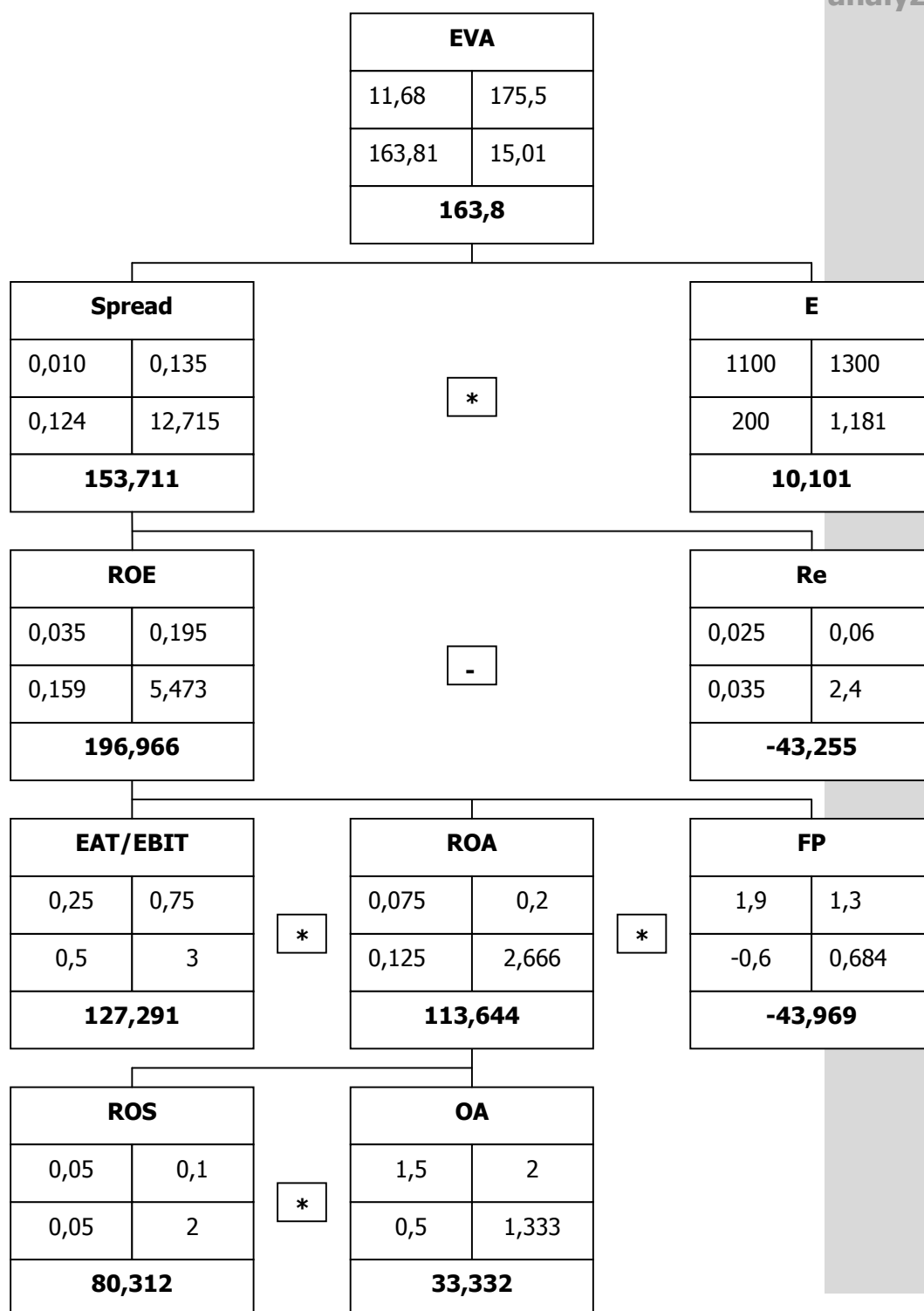
$\Delta EVA_{\rightarrow (ROE - Re)} = \frac{1}{\frac{\Delta EVA}{EVA_{2009}}} \times \frac{\Delta (ROE - Re)}{(ROE - Re)_{2009}} \times \left[1 + \frac{\frac{\Delta E}{E_{2009}}}{2} \right] \times \Delta EVA$
$\Delta EVA_{\rightarrow E} = \frac{1}{\frac{\Delta EVA}{EVA_{2009}}} \times \frac{\Delta E}{E_{2009}} \times \left[1 + \frac{\frac{\Delta (ROE - Re)}{(ROE - Re)_{2009}}}{2} \right] \times \Delta EVA$

Faktorová analýza

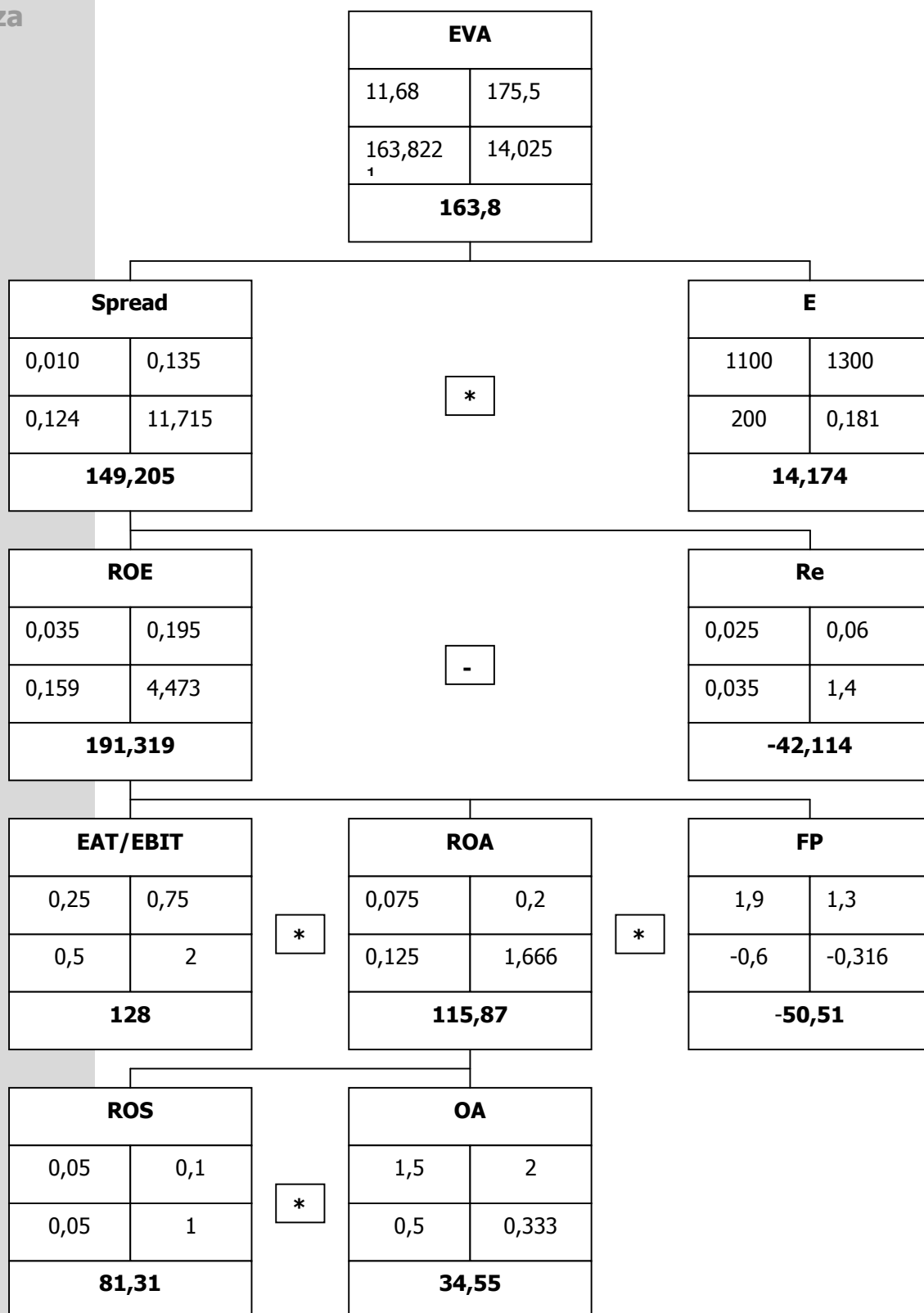
$\Delta EVA_{\rightarrow \Delta ROE_{\frac{EAT}{EBIT}}} = \frac{1}{\frac{\Delta ROE}{ROE_{2009}}} \times \frac{\frac{\Delta \frac{EAT}{EBIT}}{(\frac{EAT}{EBIT})_{2009}}}{\left(1 + \frac{\frac{\Delta ROA}{ROA_{2009}} + \frac{\Delta FP}{FP_{2009}} + \frac{\frac{\Delta ROA}{ROA_{2009}} \times \frac{\Delta FP}{FP_{2009}}}{2} \right)} \times$ $\times \Delta EVA_{\rightarrow \text{vplyv} \Delta ROE}$	
$\Delta X_{a_1} = \frac{1}{R_X} \times A \times \left(1 + \frac{B+C}{2} + \frac{B \times C}{3} \right) \times \Delta Y_X$	
$\Delta EVA_{\rightarrow \Delta ROE_{\frac{ROA}{ROA_{2009}}}} = \frac{1}{\frac{\Delta ROE}{ROE_{2009}}} \times \frac{\frac{\Delta ROA}{ROA_{2009}}}{\left(1 + \frac{\frac{\Delta \frac{EAT}{EBIT}}{(\frac{EAT}{EBIT})_{2009}} + \frac{\Delta FP}{FP_{2009}} + \frac{\frac{\Delta \frac{EAT}{EBIT}}{(\frac{EAT}{EBIT})_{2009}} \times \frac{\Delta FP}{FP_{2009}}}{2} \right)} \times$ $\times \Delta EVA_{\rightarrow \text{vplyv} \Delta ROE}$	
$\Delta EVA_{\rightarrow \Delta ROE_{\frac{FP}{FP_{2009}}}} = \frac{1}{\frac{\Delta ROE}{ROE_{2009}}} \times \frac{\frac{\Delta FP}{FP_{2009}}}{\left(1 + \frac{\frac{\Delta \frac{EAT}{EBIT}}{(\frac{EAT}{EBIT})_{2009}} + \frac{\Delta ROA}{ROA_{2009}} + \frac{\frac{\Delta \frac{EAT}{EBIT}}{(\frac{EAT}{EBIT})_{2009}} \times \frac{\Delta ROA}{ROA_{2009}}}{2} \right)} \times$ $\times \Delta EVA_{\rightarrow \text{vplyv} \Delta ROE}$	
$\Delta EVA_{\rightarrow \Delta ROA} = \frac{1}{\frac{\Delta ROA}{ROA_{2009}}} \times \frac{\frac{\Delta ROS}{ROS_{2009}}}{\left(1 + \frac{\frac{\Delta OA}{OA_{2009}}}{2} \right)} \times \Delta EVA_{\rightarrow \text{vplyv} \Delta ROA}$	
$\Delta EVA_{\rightarrow \Delta ROA} = \frac{1}{\frac{\Delta ROA}{ROA_{2009}}} \times \frac{\frac{\Delta OA}{OA_{2009}}}{\left(1 + \frac{\frac{\Delta ROS}{ROS_{2009}}}{2} \right)} \times \Delta EVA_{\rightarrow \text{vplyv} \Delta ROA}$	

Obr. 1 Implementácia logaritmickej metódy

Faktorová
analýza

Obr.2 Implementácia funkcionálnej metódy

Tabuľka 6 Komparácia použitých metód

Metriky		Logaritmická metóda-vplyv	Funkcionálna metóda-vplyv
Economic value addet	-	163,8	163,8
Equity	7	10,10	14,174
Spread	2	153,71	149,205
EAT / EBIT	3	127,29	128
Return on common equity	1	196,96	191,319
Return on assests	4	113,69	115,87
Financial leverage	9	-43,96	-50,51
Return on sales	5	80,31	81,31
Sales to total assets	6	33,33	34,55
Re	8	-43,255	-42,114

V tabuľke 6 je uvedené výsledné poradie ukazovateľov na základe vypočítaných vplyvov v jednotlivých rastrov, je zrejmé, že najväčší pozitívny efekt na zvýšení ekonomickej pridanej hodnoty o 163,8 jednotiek má rentabilita vlastného kapitálu, na druhom mieste je to spread (ROE-Re), na treťom úroková a daňová redukcia zisku, na štvrtom mieste ziskovosť tržieb, na piatom mieste je to ukazovateľ rentability aktív, , na šiestom obrat aktív a na siedmom mieste je to výška vlastného kapitálu. Negatívny prejav na EVA má pokles finančnej páky a rast nákladov na vlastný kapitál z 0,025 v roku 2009 na 0,6 v roku 2010.

Záver

Ekonomická pridaná hodnota ako jedná z moderných finančných metód hodnotenia výkonnosti podniku je veľmi dôležitým hodnotiacim ukazovateľom. V rokoch 2009 a2010 je v podnikateľskom subjekte kladná, čo poukazuje pre vlastníkov vhodnú investíciu pri určitej miere rizika. Zmena je vyvolaná zmenou vlastného kapitálu a ďalšími faktormi. Pozitívum je najmä to, že v súčasnosti sa tento indikátor čoraz viac používa v podnikovom plánovaní a pri sledovaní výkonnosti podniku. Jej maximalizácia by mala predstavovať kritérium pre rozhodnutia o nových investíciách, či nových výrobných programoch podnikateľských subjektov a pod. Znalosť dekompozície a následne pochopenie metód pre určenie vplyvov jednotlivých faktorov tohto indikátora je jedným zo základných nástrojov k zlepšeniu efektívnosti firmy.

Použitá literatúra

[1] Bucki, R. – Frackiewicz, Z.: Modelling and Management of Undesired Events in the Logistic System. In: Management 2010. (Part II.) : Knowledge and management in times of crisis and ensuing development Prešov : University of Prešov in Prešov, 2010. – ISBN 978-80-555-0257- - P. 814-825.

- [2] Jenčová, S.: Analýza metód modelovania a kvantifikácie vplyvu determinujúcich činiteľov na prognózovania vo finančnom manažmente malých a stredných podnikov. 1. vyd. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta manažmentu, 2011. 152 s. ISBN 978-80-555-0310-3.
- [3] Jenčová, S.: Finančno-ekonomická analýza podnikateľských subjektov. 1. vyd. Prešov: Prešovská univerzita v Prešove, Fakulta manažmentu, 2011. 256 s. ISBN 978-80-970485-7-0.
- [4] Litavcová, E. – Pavluš, M. – Seman, J. – Torok, C.: Štatistika. 1.vyd. Prešov: PU FM, 2010. 110s. ISBN 978-80-555-0138-3.
- [5] Máče, M.: Finanční analýza investičných projektu. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2006. 80 s. ISBN 80-247-1557-0.
- [6] Maťovčíková, D.: Finančná kríza a efekt záchranných opatrení centrálnych bánk a vlád. In: Biatec odborný bankový časopis. 2009. ISSN 1335-0900, roč.17, č.1, s. 17-21.
- [7] Neumaierová, I.: Aplikace řízení hodnoty. Praha: VŠE, 2003. 95 s. ISBN 80-245-0536-3.
- [8] Zalai, K a kol.: Finančno-ekonomická analýza. 4. vyd. Bratislava: Sprint vfra, 2006. 305s. ISBN 80-88848-89-1.

Informácie o autorovi:

Ing. Sylvia Jenčová, PhD., pracuje na Katedre financií a účtovníctva Fakulty manažmentu Prešovskej univerzity v Prešove ako odborná asistentka. V pedagogickom procese ako aj vo vedeckovýskumnej oblasti sa venuje finančnému riadeniu, finančnej analýze, rozborovým metódam, podnikovým financiám. Vyučuje predmety: Podnikové financie, Finančno-ekonomická analýza, Investičný manažment.

Kontaktná adresa:

Ing. Sylvia Jenčová, PhD.

Katedra financií a účtovníctva, Fakulta manažmentu, Prešovská univerzita v Prešove, Konštantínova 16, 08001 Prešov

e-mail: sjencova@gmail.com

**ÚVAHA O EKONOMICKOM RASTE – CIEĽ
HOSPODÁRSKEJ POLITIKY**

**REFLECTION ON ECONOMIC GROWTH – THE GOAL
OF ECONOMIC POLICY**

BLÁŠKOVÁ Mária

ABSTRAKT

Súčasnoscť indikuje nový rozmer ekonomického rastu. Príspevok obsahuje úvahy o ekonomickom raste, najmä z hľadiska jeho kvantitatívneho vykazovania a kvalitatívneho účinku na človeka a prosperitu spoločnosti. Poukazuje na súvislosti globalizačného procesu, ktorý ponúka nové

príležitostí, ale aj ohrozenia perspektívy dlhodobého ekonomického rastu Slovenska. Rozhodujúci význam pre budúcnosť každého štátu majú poznatky, najmä schopnosť ich tvoriť, šíriť a využívať pre ekonomický, sociálny a kultúrny rozvoj. Ekonomický rast musí byť nielen cieľom, ale aj prostriedkom pre aktérov hospodárskej politiky štátu, čo sa prejaví vo využití všetkých možností nástrojov hospodárskej politiky tak, že opatrenia nasmeruje nielen na rast ekonomiky, ale aj na starostlivosť o človeka, jeho vzdelanie, zdravie, kultúru a istoty.

Kľúčové slová:

ekonomický rast, globalizačný proces, hospodárska politika, zdroje ekonomického rastu

ABSTRACT

Present time indicates a new dimension of economic growth. This contribution contains ideas about economic growth, mainly from the point of its quantitative reporting and its qualitative affect on human and prosperity of society. It refers to consequences of globalizing process, which offers new opportunities but also threats of perspective of long-lasting economic growth of Slovakia. Determining meaning for the future of every state is knowledge, mainly the ability to create them, spread them and use them for economic, social and cultural development. Economic growth must be not only the goal, but also a tool for persons involved in economic policy of the state, what will show up in use of all possibilities of the tools of economic policy in such way, that actions will be aimed not only on economic growth, but also on taking care of human, his education, culture and common assurances.

Key words:

economic growth, globalizing process, economic policy, sources of economic growth

JEL CLASSIFICATION: O 11, O 31**Úvod**

Prečo sú otázky teórie a praxe, ktoré sa spájajú s ekonomickým rastom také frekventované, ale zároveň stále zložité? Rast sa spája s reakciou na zmeny, schopnosťou pružne sa prispôbovať meniacim sa vnútorným i vonkajším podmienkam. Svoju úlohu zohrávajú faktory ekonomického rastu, ale aj rastové bariéry v úzkej súvislosti s globalizačnými procesmi, ktoré ovplyvňujú procesy rastu a jeho parametre.

Ekonomický rast ovplyvňujú i opatrenia hospodárskej politiky vlády, jej inštitucionálne a legislatívne zabezpečenie. Celá sústava informačného, rozhodovacieho a implementačného časového oneskorenia, prostredníctvom ktorého funguje ekonomika, je veľmi zložitá.

Veľa otázok vzniká aj v súvislosti s meraním – vyjadrením výsledkov, ktoré sa dosahujú v ekonomike, aby sme neupadli do štatistickej Potemkinovej dediny.

Objektívne meranie výsledkov ekonomického rastu v ekonomických ukazovateľoch má veľký význam, lebo ovplyvňuje kvalitu rozhodovacích procesov. Pre celkové smerovanie ekonomiky a spoločnosti, je vyjadrenie ekonomického rastu potrebným nástrojom spätnej väzby, teda nielen cieľom ale aj prostriedkom.

Podnetom napísania tejto úvahy je skutočnosť, že diskusie o ekonomickom raste často neobsahujú podstatné otázky jeho celkového potenciálu a zmysluplnosti. Zameriavajú sa na kvantitatívne zvyšovanie celkového výstupu ekonomiky bez snahy analyzovať kvalitatívny účinok na blahobyt človeka.

1. Ekonomický rast a rozvoj – kvantita a kvalita

Pojem ekonomický rast sa v podstate objavil až po 2. svetovej vojne, keď pre väčšinu krajín sveta sa dostala do popredia úvah požiadavka čo najrýchlejšieho rozšírenia ich produkčného potenciálu. Ekonomický rast vymedzuje vzťah zdrojov a výkonu, nezahŕňa niektoré sociálno-ekonomické zmeny, je však predpokladom pre ekonomický rozvoj krajiny. Každú ekonomiku zaujíma jej výkonnosť, a preto sa snaží každoročne dosahovať čo najväčší ekonomický rast. Kvalita života obyvateľov danej krajiny závisí od jej výkonnosti.

V učebnici „Ekonomia 2“, P. A. Samuelson, W. D. Nordhaus, definujú ekonomický rast ako expanziu potenciálneho HDP a zvýšenie úhrnného produktu krajiny v čase. Rast vyjadrujú pomocou posunu hranice produkčných možností.¹

Vzniká otázka zmysluplnosti ďalšieho kvantitatívneho rastu, keď je dôležitý stále pokračujúci dlhodobý rozvoj národného hospodárstva a tým aj celej spoločnosti. Teda otázka, ktorou sa ľudia skôr zaoberali aj bez potreby pojmu rast bol rozvoj alebo evolúcia, čo lepšie vystihuje komplexnosť ekonomickej dimenzie pri ďalšom pokroku a rozvoji v národnom hospodárstve, s ktorým sa však stále spája predstava čisto kvantitatívneho rozvoja.

Analógia k rastu a rozvoju človeka sa javí ako primeraná. Keď sa hovorí o jednoduchom raste, berie sa do úvahy len jedna strana rozvoja. Aj človek prežíva od narodenia fázy vonkajšieho, telesného, hmotnostného, kvantitatívneho rastu, ktoré trvajú až do dvadsiateho roku života. Absencia takéhoto rastu by bola rovnako abnormálna ako jeho pretrvávanie po dosiahnutí fyzickej zrelosti. Tým ale nie je ukončený rozvoj človeka, ktorý má pokračovať v zmysle dosiahnutia vnútornej zrelosti, ďalšieho rozvoja duševných citových, charakterových a kultúrnych vlastností a znalostí.

Podobné je to aj u národného hospodárstva. Kvantitatívny rast je silný (a musí byť), ak je krajina chudobná, kde v prvom rade ide o uspokojenie základných potrieb rastúceho počtu obyvateľstva. Čím bohatšie je ale národné hospodárstvo, tým problematickejšim sa stáva ďalší kvantitatívny rast a potrebnnejším kvalitatívny rozvoj.

¹ Samuelson, P. A., Nordhaus, W. D. *Ekonomia 2*. Bratislava: Vydavateľstvo Bradlo, 1992, s. 413.

Prejavuje sa zvýšenými požiadavkami na kvalitu vyrobených produktov a služieb, vo zvýšenom dopyte po nemateriálnych produktoch a službách, v náročnejších formách života a menovite najmä disponovaním vlastným voľným časom. Nakoniec vedie aj v zvýšenej ohľaduplnosti k problémom, ktoré sú výsledkom spotreby neobnoviteľných zdrojov, produkcie a spotreby a zvýšeného poškodenia životného prostredia. Orientácia na kvalitatívny rast a rozvoj pretrváva tým dlhšie čím dlhšie prebieha aj kvantitatívny rast.

Kategóriu ekonomický rozvoj považujeme za širšiu ako je kategória ekonomický rast. Pod pojmom ekonomický rozvoj sa rozumie aj vývoj kvalitatívnych a konkrétnych historických foriem ekonomického systému.

„Ekonomický rozvoj je dynamický vzťah rozvoja systému výrobných síl a výrobných vzťahov v určitom spoločensko-výrobnom a ekologickom prostredí. Ide o proces, v ktorom sa daná spoločnosť pretvára vo svojej podstate na novú civilizáciu. Je aplikáciou vedecko-technického rozvoja vzdelanostného potenciálu ľudí a predstavuje tiež zlepšenie ľudského života, kvality tovarov a služieb.¹

Rozdiel medzi pojmami je v tom, že sa nezameriavame len na hodnoty ukazovateľa HDP pri skúmaní ekonomického rastu, ale aj na ovplyvňovanie vývoja spoločensko-politických ukazovateľov a takisto sa zameriavame na vývoj sociálnych ukazovateľov. Ekonomický rozvoj sa ťažšie kvantifikuje, preto sa pri porovnávaní krajín využíva najviac ekonomický rast. Samotný ekonomický rast sa ešte nemusí odraziť v raste životnej úrovne obyvateľov, môže vyjadrovať skutočnosť veľkej deformácie v rozdeľovacích a prerozdeľovacích procesoch. Je potrebné chápať tieto pojmy komplexne a detailne ich rozlišovať.

Keď hovoríme o ekonomickom raste vyjadrenom ukazovateľom HDP, je potrebné uviesť ešte dva termíny – skutočný a potenciálny produkt. Potenciálny produkt dáva obraz o možnom výkone ekonomiky, ktorý je v daných podmienkach udržateľný. Ide tu o dlhodobý rast výkonnosti ekonomiky, pri posúvaní hranice produkčných možností a plnom využití disponibilných zdrojov. Skutočný produkt je dosiahnutý nameraný produkt, ktorý je ocenený trhovými cenami. Pri formovaní cieľov hospodárskej politiky štátu má význam potenciálny produkt, ktorý poukazuje na možnosť ekonomickej expanzie jeho dosiahnutia a v konečnom dôsledku zvyšovanie životnej úrovne obyvateľstva. Dôležité je neopomenúť predpoklady, ktorými sú existencia prirodzenej miery nezamestnanosti bez inflačných tlakov v ekonomike pri dosahovaní skutočného i potenciálneho produktu a teda „zdravého“ ekonomického rastu.

Úspešnosť svojho hospodárskeho vývoja dokazovali vyrobenými tonami ocele,

¹ Vidová, J. *Inovácie a ekonomický rast*. In: Hospodárska politika SR po vstupe SR do EÚ. Elektronický zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie (elektronický zdroj). Bratislava, Národohospodárska fakulta, Ekonomická univerzita, máj 2009, ISBN 978_80_225_2742_2.

2. Ekonomický rast – deformácie v jeho meraní

Meranie výsledkov dosahovaných krajinami sa plynutím času stále vyvíja. Kedysi boli najdôležitejšie vojenské čísla: veľkosť armády, sila flotily, počet tankov, atď. Bývalé socialistické štáty charakterizovala extenzita ekonomického rastu. cementu, vyrobenou elektrickou energiou, teda ukazovateľmi reprezentujúcimi hrubú kvantitu. Ukazovatele spoločenský produkt a národný dôchodok, ich meranie vyjadrovalo hodnotu hmotného produktu a v porovnaní s HDP zanedbávali úlohu služieb a preceňovali význam hmotnej výroby.

Ekonomický rast môžeme chápať ako zvyšovanie výstupu (HDP, HNP) v čase a v danom ekonomickom systéme. Hrubý domáci produkt je najčastejšie používaným agregátom na meranie, k vyjadreniu ktorého existuje takisto mnoho výhrad. V literatúre sa v poslednom období veľa diskutuje o vypovedacej schopnosti a relevantnosti tohto uznávaného „všemocného“ ukazovateľa, ktorý sa spája s ekonomickým rozvojom, pri širšom vymedzení s existenciou hodnôt na zlepšenie materiálneho blahobytu človeka.

Zatiaľ nám prax potvrdzuje, že HDP je hrubé meradlo trhových aktivít. Nerozlišuje najmä medzi činnosťami žiaducimi či nežiaducimi. Zameriava sa len na vyjadrenie celkového výsledku (hodnoty hotových tovarov a služieb v USD, euro, Sk a pod.). „Všetko, čo sa odohráva na trhu, prijíma ako prínos pre ľudstvo, pričom celkom ignoruje to, čo sa odohráva mimo sféry peňažnej výmeny, bez ohľadu na dôležitosť a prospešnosť.“¹ Je to podivný fakt, ktorý uvádza zločinnosť, rozvodovosť, mediálnu posadnutosť a ďalšie nežiaduce javy ako významný príspevok do tvorby HDP – kde vlastne rast môže byť synonymom spoločenského úpadku. Jeho nedostatkami sú napr., že nezahŕňa tzv. šedú ekonomiku (tá zahŕňa činnosti, ktoré sú uskutočňované bez povolení, porušujú predpisy, vyhýbajú sa plateniu daní a celkovo narušajú hospodársko-politický systém). Rovnako sa do HDP nezahŕňajú výrobky a služby, ktoré poskytujeme sami sebe, hodnota voľného času, škody na životnom prostredí. Ekonomický rast zvyšujú aj také činnosti, ktoré škodia človeku ako sú napr. zbrojenie a pod. Preto je veľmi dôležité uvedomiť si rozdiely medzi kvalitou a kvantitou rastu medzi nákladmi a návratnosťou, medzi jeho krátko- a dlhodobosťou. Ciele, ktoré vytyčujú ďalší rast by ho mali konkretizovať – rast čoho a za akým účelom.

Ako sme už uviedli, konštrukcia HDP, ktorá sa využíva v trhových ekonomikách nie je dokonalá, hoci si vyžaduje spracovanie veľkého množstva údajov, aby sa dospelo k jeho vyjadreniu. Porovnávanie výsledkov jednotlivých krajín sa líši aj tým, či je HDP na 1 obyvateľa merané pomocou platného kurzu meny alebo paritou kúpnej sily, ktorá sa dá len ťažko presne stanoviť. Odborníci odporúčajú dopĺňať indikátory pre meranie ekonomického rastu, pre opis ekonomického rozvoja, zachytenie stavu spoločnosti, životného prostredia a podobne.

¹ Cobb, Clifford, Halstead, Ted a Rowe, Jonathan. In Príloha NH „Pokud je HDP na vzestupu, proč je Amerika v útlmu?; Národné hospodářství č. 7-8/1996.

V tejto úvahe sa nebudeme podrobne zaoberať charakteristikou a aj nedostatkami klasických meradiel ekonomického rastu HDP, HNP a metódami ich výpočtu. HDP je len hrubé meradlo trhových aktivít, peňazí, ktoré prechádzajú z jedných rúk do druhých. Nerozlišuje medzi potrebným, žiaducim a nežiaducim, medzi nákladmi a ziskom, výnosom, zameriava sa len na tú časť skutočnosti, ktorú ekonómovia vybrali ako hodnú pozornosti, teda len na časť, ktorá sa podieľa na peňažných transakciách. Avšak dôležité ekonomické funkcie realizované v domácnostiach neziskových sektorov ako aj devastácia prírodného prostredia zostávajú nepovšimnuté. Treba poznamenať, že existuje zatiaľ len snaha o zavedenie a sformovanie ďalších nových ukazovateľov rozvoja, ktoré by zodpovedali autentickej ekonómii (napr. HDI – Human Development Index – index ľudského rozvoja; NEW – Net Economic Welfare – čistý ekonomický blahobyť; GPI – Genuine Progress Indicator – ukazovateľ reálneho pokroku; OECD zverejnila v máji 2011 tzv. „Index lepšieho života“ a ďalšie).

3. Zdroje a faktory ekonomického rastu

Úspešnosť uplatňovania hospodárskej politiky štátu spočíva v poznaní zdrojov a faktorov ekonomického rastu, ktorý podmieňuje rast životnej úrovne a blahobyť národa. S pojmom zdroje ekonomického rastu úzko súvisí pojem faktory ekonomického rastu. Zdroje, z ktorých ekonomický rast pochádza, sú danosťou danej ekonomiky, je to statická stránka ekonomického rastu. Predstavujú dostupnosť ľudského a fyzického kapitálu krajiny a dostupnosť technológií v ekonomike. Tvorí potenciál, z ktorého ekonomický rast môže vyplynúť. Tieto danosti sa prejavujú na ekonomickom raste ich využívaním, rozličným narábaním a kombinovaním, tu hovoríme o faktoroch ekonomického rastu, teda predstavujú dynamickú stránku. Pri analýze ekonomického rastu je potrebné hovoriť aj o prínose faktorov ekonomického rastu pri využívaní zdrojov v ekonomickom procese.¹

Zdrojom ekonomického rastu je práca, no faktorom, ktorý ekonomický rast ovplyvňuje, je jej využívanie a jej príspevok do národného outputu, ktoré závisia od ľudského kapitálu. Je to ekonomický termín pre znalosti a schopnosti pracovných síl. Získava sa vzdelávaním, školením a skúsenosťami. Aj keď je nehmotný, musí sa vyrobiť. „Produkcia ľudského kapitálu vyžaduje vstupy v podobe učiteľov alebo školiteľov, knižníc a študentov. Na študentov môžeme pozeráť ako na pracovníkov, ktorí majú dôležité miesto pri výrobe ľudského kapitálu, ktorý sa bude využívať v budúcej výrobe.“² Ľudský kapitál môžeme rozdeliť na špecifický a všeobecný. Špecifický je využiteľný v špeciálnych oblastiach výroby, všeobecný naopak v rôznych ostatných oblastiach. Rozdiel medzi nimi je vo výške vzdelania, tzv. špecifikácie. Platí, že špecifický ľudský kapitál je viac žiadaný a ohodnotený ako všeobecný. Investície do ľudského kapitálu jednoznačne pomáhajú zvyšovaniu ekonomického rastu. Gregory Mankiw sa zaoberal aj otázkou, či prírodné zdroje sú limitom ekonomického rastu.

¹ Samuelson, P. A., Nordhaus, W. D. *Ekonomia 2*. Bratislava: Bradlo, 1992, s. 424.

² Mankiw, N. G. *Zásady ekonomie*. Praha: Grada publishing, 1999, s. 507, 508.

Je možné, že počet obyvateľov a ich potreby raz prevýši zásoby prírodných zdrojov a ekonomický rast sa zastaví? Hovorí s technickom pokroku, ktorý dokáže všetky tieto obmedzenia prekonať. Stačí porovnať ekonomiky dnes a pred pár desaťročiami, kedy bola výroba veľmi náročná na prírodné zdroje.

Ak sú zdrojom ekonomického rastu technológie, technologické znalosti, ktoré sú v ekonomike dostupné, tak miera ich využívania vo výrobnom procese a ich príspevok na raste HDP sú faktorom rastu. Dnes môžeme používanie informačných technológií považovať za jeden z hlavných faktorov, ktoré ovplyvňujú produktivitu práce a zvyšujú ekonomický rast. A preto sú tak žiaduce vyššie výdavky štátu, verejné investície do školstva, vedy a výskumu.

Pojednania, články, výskumy, analýzy ekonomického rastu tvoria širokú základňu informácií o rôznych aspektoch ekonomického rastu čo prispelo k sformovaniu viacerých teórií. „Teórie ekonomického rastu analyzujú faktory, ktoré vedú k ekonomickému rastu v čase a skúmajú sily, ktoré umožňujú, aby niektoré krajiny rástli rýchlo, niektoré pomaly a niektoré nerástli vôbec.¹ Tieto jednotlivé teórie ekonomického rastu obsahujú rovnice a modely rastu, ktoré vysvetľujú ako faktory ovplyvňujú ekonomický rast a snažia sa o jeho dekompozíciu. Snahou ekonómov je odôvodniť akými faktormi je rast ekonomiky spôsobený. Počas vývoja teórií, ekonómovia pripisovali príčiny rastu najskôr práci, pretože pôda bola dostupná všade a pre všetkých. Neskôr pripísali príčiny ekonomického rastu akumulácii kapitálu, investície mali byť hlavným zdrojom rastu ekonomiky. Neskôr prišli na to, že ekonomický rast súvisí s technickým pokrokom. Technický pokrok sa začal spájať s tvorbou nových poznatkov a s neustálym procesom vzdelávania, a tu je práve impulz nadviazať na pojem znalostná ekonomika a jej úzke prepojenie s ekonomickým rastom.

4. Zdroje a bariéry ekonomického rastu

Hlavnými faktormi, ktoré ovplyvňujú schopnosť národného hospodárstva dosahovať ekonomický rast sú zdroje, ktoré má spoločnosť k dispozícii a miera v akej je ekonomika schopná tieto zdroje využiť (ekonomický systém, rozvinutosť krajiny atď.) Zdroje, ktoré sa v kombinácii s inými zdrojmi stali činným prvkom výrobného procesu sa označujú ako faktory (činitele) rastu. Patria k nim:

- prírastok ponuky pracovných síl (ovplyvnený demografickým vývojom, migráciou obyvateľstva),
- prírastok fyzického kapitálu (vybavenosť práce kapitálom, vyššia produktivita práce),
- investície do ľudského kapitálu (vzdelanie umožňuje využívať výkonnú techniku),
- technický pokrok (spája sa s využitím ľudských a kapitálových zdrojov),
- riadenie a organizácia výroby.

¹ Samuelson, P. A., Nordhaus, W. D. *Ekonomia 2*. Bratislava: Bradlo, 1992, s. 414.

Teda ako hlavné zdroje ekonomického rastu je potrebné uviesť prírodné zdroje, ľudské zdroje, kapitál, technický pokrok.

Skutočnosť vo väčšine ekonomík je taká, že niektorých zdrojov je nedostatok a môžu sa stať limitujúcim faktorom, a vtedy môžeme hovoriť, že sa stali bariérou ekonomického rastu. Hranica medzi faktormi a bariérami rastu sa mení – faktor sa môže zmeniť na bariéru a naopak. Bariérou podobne ako faktorom sa môže stať aj ktorýkoľvek sektor ekonomiky, resp. ktorákoľvek väzba, čo vyplýva nielen zo silnej interdependencie jednotlivých sektorov vo vnútri národného hospodárstva ale aj z intenzity ich spojenia s okolím. Môžeme uviesť, že nedostatočnosť zdrojov často plyní len z toho, že existujúce zdroje nie sú efektívne využívané. To čo v ekonomike skutočne chýba, sú stimuly, ktoré vytvárajú záujem ľudí vyťažiť z existujúcich zdrojov maximálny efekt (príklad Ruska na jednej strane a Japonska, ktoré dokázalo vykompenzovať nedostatok prírodných zdrojov).

V literatúre sa uvádzajú ako bariéry ekonomického rastu najmä: nedostatok prírodných surovínových a materiálových zdrojov, bariérou môže byť aj zahraničný obchod (nízka konkurencieschopnosť exportu), ďalej organizačná bariéra, ekologická bariéra. Treba zdôrazniť, že často ťažko prekonateľnou bariérou býva gnozeologická bariéra a v rámci nej pôsobiace bariéry zotrvačnosti a záujmov.

Úvahy o ekonomickom raste treba doplniť a spojiť s globalizačným procesom, ktorý v sebe skrýva na jednej strane veľký produktívny potenciál pre rozvoj ekonomík a civilizácie vôbec, no zároveň so sebou prináša riziká, ba aj hrozby pre existenciu a humánny rozvoj ľudstva. Ako negatívnu stránku globalizácie môžeme uviesť napríklad: expanzia vedy a techniky vedie k odl'udšťovaniu ekonomiky, prehľbuje sa nerovnosť medzi produkciou bohatstva a jeho rozdeľovaním, čo sa spája nielen s redistribúciou bohatstva ale aj ekonomickej a politickej moci, takisto vzniká – najmä v poslednom čase – vážny rozpor medzi reálnou ekonomikou a možnosťou explozívne rastúcej fiktívnej ekonomiky finančných trhov. Medzi účinky, ktoré sa prejavujú pozitívne, je možné zaradiť napr. vysokú mobilitu výrobných faktorov (kapitálu technológií), rast medzinárodných obchodných aktivít, čo vedie k väčšej intenzite súťaženía, konkurencie medzi firmami, rastie a prehľbuje sa kooperácia medzi firmami. Z doteraz uvedeného vyplýva, že za najväčší prínos globalizácie je možné považovať zvyšovanie výkonnosti firiem i celých krajín, rast produktivity a konkurencieschopnosti, možnosť získať lepšie know-how a prepájať technické a finančné zdroje, to všetko sa môže prejavovať ako dôležitý príspevok pre ekonomický rast každej ekonomiky.

Globalizácia mieša predstavami o národných výhodách a nevýhodách. Slovensko stojí zoči voči veľkej výzve – byť úspešnou súčasťou väčšieho regionálneho ekonomického zoskupenia s rozsiahlym trhom, voľným pohybom výrobných faktorov a motivujúcim konkurenčným prostredím. Slovensko má svoje silné aj slabé stránky. Ako úspešne obstať, aby globalizačné procesy nemali negatívne dosahy na náš ďalší rozvoj? Ba práve naopak nám pomohli dostať sa čím skôr na lepšie pozície pri hodnotení a porovnávaní výkonnosti ekonomiky (HDP/1 obyv.) , ktorá dosahuje len 62 % priemeru krajín

Európskej únie a ďalších makroekonomických ukazovateľov, v ktorých stále zaostávame.

Vzniká otázka, za koľko rokov sa ekonomika SR dostane aspoň na úroveň 80 % úrovne HDP/1 obyvateľa EÚ15? Aké je pre našu ekonomiku primerané tempo rastu HDP, aby nedochádzalo k vzniku a prehĺbeniu nerovnováhy na úkor súčasnej resp. budúcich generácií? V dlhodobom časovom horizonte rozhoduje o ekonomickom raste ľudský kapitál a technologický pokrok. O našom úspechu rozhodne vzdelanosť národa, jeho schopnosť využiť vyspelé znalosti a osvojovať si ich skôr a viac ako iní.

5. Možnosti a opatrenia hospodárskej politiky na podporu ekonomického rastu

Prelom 20. a 21. storočia je charakteristický konfrontáciou národných ekonomík s rôznymi celosvetovými výzvami spojenými s globalizačným procesom a technologickými zmenami v oblasti výpočtovej techniky, vysokorýchlostnej komunikácie, internetu ale aj napríklad biotechnológií. V globalizovanom prostredí vzájomne súťažia podniky, regióny, štáty a transnacionálne korporácie, pričom úspešnosť v tejto súťaži je stále podmienená kľúčovým faktorom, ktorým sú znalosti a nové formy ich vytvárania, akumulácie a šírenia. Tento prechod ku znalostnej spoločnosti a znalostnej ekonomike sa tak stáva súčasťou každodenného života všetkých ľudí žijúcich v ekonomicky rozvinutej časti planéty. Znalostná ekonomika spočíva v tvorbe pridanej hodnoty na základe zúročenia znalostí, teda v ktorej rastie význam vzdelania a využitia vedeckých poznatkov pri zvyšovaní celkovej konkurencieschopnosti ekonomík.

Formovanie znalostnej ekonomiky je prioritou hospodárskej politiky pre Slovensko. Vzdelanie, veda, výskum, inovácie tvoria domáci znalostný potenciál, vyžadujú si primerané financovanie, dobré funkčné inštitucionálne a informačné zabezpečenie. Potrebná je aj vhodná sociálna klíma, ktorá vytvorí podmienky pre podporu tvorivého myslenia a jeho využitia doma a nie jeho únik do zahraničia.

Úlohou hospodárskej politiky je vytvárať podmienky, podnecovať a pomáhať zvyšovať ekonomický rast, výkonnosť ekonomiky. To znamená vidieť, vedieť, spoznať, porozumieť a meniť faktory rastu, negatívne činitele aspoň neutralizovať, neutrálne faktory spozitívňovať, pozitívne intenzifikovať, intenzívne optimalizovať a optimálne čo najdlhšie stabilizovať. Dokázať rozlíšiť, ktoré faktory ako pôsobia v ktorej oblasti.

Ekonomický rast, rast výkonnosti ekonomiky Slovenska, nechápeme ako cieľ sám o sebe, je skôr prostriedkom na dosiahnutie novej kvality života. Vyspelé krajiny už zostavujú indexy kvality života, indexy ľudského rozvoja. Redefinujú rebríčky hodnotových, materiálnych i postmateriálnych orientácií, celkom prakticky sa zapodieávajú väzbami etiky a ekonomiky a na tomto základe prehodnocovaním obsahu kľúčových ekonomických pojmov a kategórií.

Sociálna dimenzia vedie k tomu, že všetky pojmy, faktory, nástroje vystupujú nie ako appendix vývoja ekonomiky, ale ako jej substanciálna, organicky prestupujúca zložka. Nová kvalita života človeka sa nemá dosiahnuť na úkor životného prostredia, deformácii vzťahov a hodnôt.

Koncepcia zvyšovania výkonnosti ekonomiky bez zvyšovania kvality života človeka je z hľadiska dnešného vývoja už prinízka. Predpokladá realizáciu princípov, ktoré kultivujú ekonomické prostredie, klímu spoločnosti, jednak princípy, ktoré bezprostredne formujú konkurenčnú silu všetkých aktérov.

Ako východisko a možnosť pre ekonomický rast vystupuje do popredia tvorba a aplikácia hospodárskej politiky, jej opatrenia s účinným inštitucionálnym a legislatívnym zabezpečením. Môžu stimulovať technický pokrok, investície do ľudských zdrojov vládnymi rozpočtovými výdavkami na výskum, školstvo, zdravotníctvo, sociálne účely, informačné systémy či rozvoj infraštruktúry.

Ekonomovia a hlavne predstavitelia vlád prichádzajú pri formovaní informačnej a znalostnej spoločnosti s novými formami hospodárskej politiky, ktorej cieľom sa stane nie čo najvyšší, ale taký ekonomický rast, ktorý zabezpečí podmienky pre zvyšovanie ekonomickej a životnej úrovne obyvateľstva a na druhej strane výsledkom takého využívania zdrojov nebude devastácia životného prostredia. Do popredia sa nekladie vysoké HDP ako kvantita ekonomického rastu, ale kvalita ekonomického rastu, ktorá spočíva aj v dostatočnom rozdeľovaní bohatstva medzi všetky vrstvy spoločnosti.

Hospodárska politika má využívať všetky možnosti dané množinou prípustných kombinácií pôsobenia jej nástrojov na využívanie zdrojov, a to tak aby napomáhala maximalizovať výstupy a tiež vplývala aj na minimalizáciu strát a prekonávanie bariér ekonomického rastu. Stabilizačná makroekonomická politika vlády ovplyvňuje schopnosť ekonomiky využívať efektívne disponibilné zdroje, zvyšovať rast jej výkonnosti, konkurencieschopnosti a napomáhať zvyšovanie kvality života a istôt jej obyvateľov.

Záver

V trhovej ekonomike z dlhodobého hľadiska je potrebné venovať pozornosť vývoju výkonnosti ekonomiky, teda rastu reálneho hrubého domáceho produktu (HDP). Hospodársky rast je procesom zvyšovania produkčnej kapacity ekonomiky. Konečným cieľom hospodárskej aktivity je uspokojovanie potrieb obyvateľstva. Dôležitá je nielen kvantita ale aj kvalita ekonomického rastu. Zdravý vývoj národného hospodárstva predpokladá také tempo rastu HDP, ktoré nevytvára napätie a nerovnováhy v ekonomike, nemá negatívne dôsledky na životné prostredie a nie je na úkor strádania súčasnej alebo budúcich generácií.

Úvahy o ekonomickom raste ponúkajú viaceré podnety na diskusiu, ich rozpracovanie a možné využitie aj v praktickej hospodárskej politike vlády.

Súčasný meranie ekonomického výstupu krajiny za rok prostredníctvom HDP, jeho rastu a celkovej úrovne na 1 obyvateľa má veľa nepresností a deformácií, ktoré môžu pôsobiť kontraproduktívne a negatívne ovplyvňovať rozhodovacie procesy pri voľbe cieľov a najmä využitia nástrojov a opatrení hospodárskej politiky. Je potrebné viac vnímať vplyvy pozitívne aj negatívne globalizačného a integračného procesu a reagovať na výzvy, ktoré vývoj okolo nás ponúka, najmä v oblasti využitia potenciálu ľudského kapitálu a sformovať znalostnú ekonomiku, v ktorej hlavnou prioritou bude človek, jeho istoty a starostlivosť o kvalitu života všetkých obyvateľov krajiny.

Je potrebné veriť, že budeme svedkami toho, že dôjde k nastoleniu otázok, ktoré sa budú týkať rastu, jeho vzťahu kvantity a kvality, že dôjde k redukcii deformácií pri jeho meraní a najmä v procesoch rozdeľovania a užitia. Súčasný prístup sa zaoberajú prevažne úlohou hospodárskej politiky vlády, najmä vo vzťahu medzi verejným a súkromným sektorom. Nový prístup si vyžaduje zaoberať sa aj takými záležitosťami, akými sú trhová kultúra verzus rodinná a miestna kultúra, materiálne prírastky verzus kvalita a hodnoty a pod. Nová hospodárska politika nebude však protirastová. Musí vychádzať z racionálneho zistenia, že pokiaľ je cieľom len zvýšenie HDP, tak to, čo zvyšujeme, nemusí byť vždy dobré. Bude potrebné trvať na tom, že rast a ekonomika všeobecne musia byť prostriedkom k cieľu, nie však cieľom samotným, a to platí o to viac aj pre fungujúcu každú znalostnú ekonomiku v náročných podmienkach globalizácie.

Príspevok je súčasťou riešenia projektu VEGA, reg. č. 1/0414/9 „Nový rozmer hospodárskej a sociálnej politiky v znalostnej ekonomike“ a projektu VEGA č. 1/0570/11 „Spotreba a kvalita života v domácnosti SR vo väzbe na ich spotrebiteľské rozhodovania v európskom kontexte“.

Použitá literatúra:

1. DRUCKER, P. F.: *Postkapitalistická spoločnosť*. Praha: Management Press, 1993. ISBN 80-85603-31-4
2. GOLDMANN, J.: *Strategie ekonomického rastu*. Praha: Academia, 1985.
3. GIBSON, R.: *Nový obraz budúcnosti*. Praha: Management Press, 1998.
4. HRUŠKA, B.: Padla modla HDP. In *Ekonom* č. 49, roč. 2009. ISSN 1803-6376
5. KADERÁBKOVÁ, A.: Znalostná ekonomika – výzvy pro měření. *Bulletin CES VŠEM* 3/2006.
6. KLAS, A. a kol.: *Technologický a inovačný rozvoj v Slovenskej republike*. Bratislava: Ústav slovenskej a svetovej ekonomiky SAV, 2005.

7. LISÝ J.: *Výkonnosť ekonomiky a ekonomický rast*. Bratislava: Edícia Ekonomia. ISBN 80-88715-55-5
8. LISÝ, J. a kol.: *Ekonomía v novej ekonomike*. Bratislava: IURA Edition, 2005. ISBN 8080780633
9. MANKIW, G.: *Zásady ekonomie*. Praha: GRADA Publishing. ISBN 80-7169-891-1
10. SAMUELSON, P. A. – NORDHAUS, W. D.: *Ekonomia 2. zv. 13* vydanie. Bratislava: BRADLO, 1992. ISBN 80-7127-031-8
11. ŠIKULA, M.: *Globalizácia – rúžcestie civilizácie*. Bratislava: SPRINT, 1999.
12. VIDOVÁ, J.: *Inovácie a ekonomický rast*. In: Hospodárska politika SR po vstupe SR do EMU. Elektronický zborník z MVR, elektronický zdroj Bratislava: Národohospodárska fakulta EU v Bratislave, máj 2009. ISBN 978_80_225_2742_2
13. VINCÚR, P. a kol.: *Teória a prax hospodárskej politiky*. Bratislava: SPRINT v. r. 2005. ISBN 80-89085-34-2

Informácie o autorke

Doc. Ing. Mária BLAŠKOVÁ, PhD. pracuje na Katedre hospodárskej politiky Národohospodárskej politiky EU v Bratislave. Oblasťou jej vedeckého skúmania je problematika, strategického plánovania, ekonomického rastu a rozvoja.

Kontaktné údaje

doc. Ing. Mária BLAŠKOVÁ, PhD.
Katedra hospodárskej politiky
Národohospodárska fakulta
Ekonomickej univerzity v Bratislave
Dolnozemska cesta 1
852 35 Bratislava
Slovensko
Tel.: +421 2/6729 1412
e-mail: blaskova@euba.sk

UPLATŇOVANIE EKONOMICKÝCH PRINCÍPOV A NÁSTROJOV V RIADIACEJ PRÁCI MANAŽÉROV V REZORTE MINISTERSTVA OBRANY SLOVENSKEJ REPUBLIKY

THE APPLICATION OF ECONOMIC PRINCIPLES AND TOOLS IN THE MANAGEMENT WORK IN THE MINISTRY OF DEFENCE OF THE SLOVAK REPUBLIC

Viera Frianová

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá problematikou ekonomického riadenia v rezorte Ministerstva obrany Slovenskej republiky, pričom hlavná pozornosť je sústredená na analýzu skúseností s uplatňovaním základných ekonomických princípov a nástrojov v riadiacej práci manažérov. Systém ekonomického riadenia predstavuje dôležitú a neoddeliteľnú súčasť manažmentu rezortu. Cieľom jeho zavedenia bolo zabezpečiť racionálne hospodárenie s verejnými zdrojmi, t. j. zabezpečiť efektívne, účinné a hospodárne využívanie rozpočtových prostriedkov. Príspevok prezentuje ako teoretické, tak aj praktické poznatky z danej problematiky získané z empirického prieskumu realizovaného v prostredí rezortu.

Abstract

This article deals with the issue of economic management in the Ministry of Defence (MoD) of the Slovak Republic. Main attention is set on the practical experience in applying the fundamental economic principles and tools in the economic management of the MoD. The system of economic management is an important and inseparable part of management of MoD. The aim to implement the system of economic management was to provide rational management of public resources, it means: to ensure effective allocation and efficient use of defense resources. The application of the economic principles and tools in managerial practice helps to achieve effective, efficient and economical use of budgetary resources. The paper presents not only theoretical but also practical knowledge of the issue gained in the empirical survey.

Kľúčové slová:

Ekonomické princípy. Nástroje ekonomického riadenia. Manažment. Rezort ministerstva obrany.

Keywords:

Economic principles. Tools of economic management. Management. The Ministry of Defence.

Rozhodujúcim činiteľom uskutočňovania zásadných zmien v riadení subjektov národného hospodárstva, či už sa jedná o subjekty ziskové, neziskové, súkromné, štátne, samosprávne či verejné, sú manažéri. Skúsenosti z praxe potvrdzujú, že v súvislosti s rozvojom vedy a techniky, s procesmi globalizácie a internacionalizácie sa menia nielen tradičné princípy manažmentu, ale aj štruktúra riadenia organizácií. Prostredie ako aj problémy, s ktorými sa musí súčasný manažment zaoberať, majú často premenlivý charakter. V súvislosti s rastúcim tlakom na celkovú flexibilitu organizácie kladie moderný manažment na manažérov stále nové a nové nároky. Empirické poznatky naznačujú, že jedným z dôležitých predpokladov pre dobré rozhodovanie sa manažérov je v súčasnosti okrem iného aj znalosť ekonomickej teórie.

Skúsenosti z praxe potvrdzujú, že rešpektovanie základných ekonomických princípov a implementovanie ekonomických nástrojov a postupov prispieva k zdokonaľovaniu a zefektívňovaniu vnútropodnikového riadenia organizácií. Ukazuje sa, že ekonomický spôsob myslenia a konania sa osvedčuje aj pri riešení problémov verejného sektora, ktorého neoddeliteľnou súčasťou je aj rezort obrany. Zmeny v štruktúre a pokračujúce redukcie rozpočtových výdavkov na obranu spôsobené najmä v dôsledku presadzovania požiadavky znižovania deficitu verejných financií, stále intenzívnejšie zdôrazňujú potrebu eliminovať neefektívne využívanie finančných prostriedkov a podporovať motiváciu všetkých zainteresovaných subjektov k zdravému ekonomickému správaniu, k hospodárnosti, efektivite a účelnosti vynakladania prostriedkov zo štátneho rozpočtu.

Cieľom state je priblížiť súčasný stav v oblasti ekonomického správania sa Ozbrojených síl SR a širšie rezortu obrany, a zároveň poukázať na potrebu jeho zmeny, ktorú možno dosiahnuť intenzívnejším využívaním ekonomickej teórie v praxi – konkrétne akceptovaním ekonomických princípov a implementovaním moderných ekonomických nástrojov do systému ekonomického riadenia rezortu.

TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ SKÚMANEJ PROBLEMATIKY

Ekonomická teória nás učí, ako rozpoznať náklady a úžitky, ktoré majú rozhodujúci význam. Princípy, ktoré pritom používa, sú jednoduché a všeobecne platné, teda ich rešpektovanie je základným predpokladom pre racionálne ekonomické správanie sa ako súkromných podnikov, tak aj verejných organizácií a inštitúcií.

Podľa Franka a Bernankeho (2003) možno za základné ekonomické princípy, charakteristické pre podmienky trhovej ekonomiky považovať: princíp vzácnosti, princíp porovnania nákladov a výnosov, princíp rozdielného významu nákladov, princíp komparatívnych výhod, princíp rastúcich nákladov príležitostí, princíp rovnováhy a princíp efektívnosti. Súhrnným vyjadrením racionálneho hospodárenia podnikov a organizácií so zdrojmi a metodologickým základom racionalizácie je teória ekonomickej efektívnosti.

Efektívnosť ako východiskový princíp je v ekonomickej teórii chápaný ako porovnávanie užitočného efektu (výstupu) určitej ekonomickej činnosti k nákladom (vstupom) vynaloženým na jeho dosiahnutie. Princíp porovnávania nákladov a efektov možno považovať za kľúčovú zásadu všade tam, kde sa hospodári so vzácnymi zdrojmi, teda aj vo sfére obrany. Pritom je potrebné rozlišovať tzv. technicko-ekonomickú efektívnosť vypovedajúcu o vzťahu medzi dosiahnutým výstupom (výsledkom) a nákladmi na ich dosiahnutie. Toto poňatie však nehovorí o tom, či dosiahnuté výstupy zodpovedajú spoločenskej potrebe, či sú účelné. Pozornosť sa teda upriamuje skôr na tzv. sociálno-ekonomickú efektívnosť, ktorá vyjadruje vzťah medzi výstupmi (produkciou) a stanovenými spoločenskými cieľmi či potrebami. Uvedené ponímanie sa plne týka aj efektívneho zabezpečovania obrany ako jedného z cieľov demokratickej spoločnosti.

Sociálno-ekonomická efektívnosť v sebe zahŕňa nasledovné stránky (Nedbal, 2007):

- hospodárnosť – vyjadruje vzťah medzi vstupmi a výstupmi, napr. aký výstup bol dosiahnutý pri danej spotrebe nákladov, podľa Ochranu, F. (2007) pod pojmom hospodárnosť rozumieme úsporné vynaloženie (minimalizáciu) nákladov na požadovaný výstup,
- výslednosť – vyjadruje aké uspokojenie potrieb, resp. aký cieľ bol dosiahnutý zavedením nového produktu či služby, výsledok možno merať napr. pri vojenských činnostiach dosiahnutými efektmi (napr. ako sa znížili náklady v oblasti stravovania vojsk zavedením outsourcingu oproti zabezpečovaniu stravovania vlastnými silami a prostriedkami),
- účelnosť – vyjadruje vzťah výsledného efektu určitej činnosti k objektívnym spoločenským potrebám (cieľom je zistiť, či daná vojenská činnosť bola, je, či bude spoločensky potrebná).

Ak vychádzame z predpokladu, že medzi súkromným sektorom a spôsobom jeho hospodárenia zobrazeným v teórii podnikovej ekonomiky a hospodárením verejného sektora existuje analógia, potom reálne vzniká aj potreba implementovať princípy podnikovej ekonomiky do ekonomického riadenia organizácií verejného sektora. Podľa Ochranu (2003) nachádzame analógiu v spôsobe hospodárenia súkromného a verejného sektora najmä v nasledovných súvislostiach:

- Náklady ako v súkromnom sektore, tak aj v sektore verejnom súvisia s konkrétnym účelom a s konkrétnym výkonom. Zdroje sú v oboch prípadoch transformované v produkčnom systéme, vstupy sa menia na výstupy, pričom úroveň transformácie je možné vyjadriť prostredníctvom produkčnej funkcie.
- Náklady účelovo súvisia s konkrétnym výkonom, majú teda účelový charakter. Keďže účel je vyjadrený v cieľoch, náklady sú vzťahované a dávané do pomeru k alokačným cieľom.

- Aj súkromné podniky aj organizácie verejného sektora sa rozhodujú s ohľadom na to, že všetky zdroje sú vzácne. Teda v oboch prípadoch pri rozhodovaní sa o výbere jednotlivých variantov by sa mali vybrať alokačné varianty, ktoré najviac spĺňajú očakávania, rešpektujú dané priority a zodpovedajú racionálnemu vynakladaniu zdrojov.
- Aj v organizáciách verejného sektora sa posudzuje, či hodnota poskytovaných výstupov prevyšuje náklady na ich realizáciu. Súčasne by sa mal hľadať ekonomicky najprínosnejší variant s ohľadom na zvolené alokačné kritérium.
- Pri účtovaní nákladov organizácií verejného sektora je podobne ako v súkromnom sektore nutné jednoznačne určiť miesto ich vzniku (nákladové stredisko, kalkulačnú jednotku) a príčiny vzniku (účel, na ktorý sú vynakladané).
- V organizáciách verejného sektora sa výkony merajú a hodnotia ako na úrovni nákladového strediska, tak i na externej úrovni, a to realizáciou verejnej kontroly formou výkonnostného auditu.

Uvedené naznačuje, že z poznatkov podnikovej ekonomiky, ktorej základom je mikroekonomická teória, nachádza v ekonomickom riadení subjektov verejného sektora najväčšie uplatnenie práve teória nákladov.

Za kardinálny faktor efektívnosti verejného sektora možno považovať systém jeho riadenia (Rektořík, 2002). Podľa Vyleťala a kol. (2008) základný predpoklad úspešného fungovania každého subjektu, ktorý hospodári s finančnými prostriedkami, spočíva vo vhodnom nastavení riadenia, predovšetkým s využitím ekonomických nástrojov riadenia – ekonomického riadenia.

Všeobecne možno povedať, že ekonomické riadenie je metódou riadenia a predstavuje sústavu vzťahov, ktoré sprostredkovávajú fungovanie a reprodukciu ekonomických vzťahov medzi hospodárskym centrom (štátom) a organizáciou, medzi jednotlivými organizáciami a ich vnútornými zložkami (vnútropodnikovými jednotkami) (Gúčík, 1999). „Mechanizmus ekonomického riadenia ekonomicky integruje „samoriadené a samoorganizované“ decentralizované vnútropodnikové jednotky, systémovo prepája strategickú, taktickú a operatívnu úroveň riadenia“ (Dobšovič, Mintál, 1999). Vychádza pritom z dvoch relatívne samostatných častí, a to: zo sústavy hodnotových nástrojov a zo sústavy kontrolných nástrojov. Sústava hodnotových nástrojov zahŕňa určenie dlhodobých cieľov a ich konkretizáciu do jednotlivých ročných plánov, definovanie konkrétnych úloh smerujúcich k dosiahnutiu stanovených cieľov, zostavenie dlhodobého rozpočtu finančných zdrojov, zostavenie ročných rozpočtov a krátkodobých operatívnych rozpočtov pre vnútropodnikové útvary, vypracovanie predbežných kalkulácií nákladov podľa výkonov.

Sústava kontrolných nástrojov zahŕňa evidenciu nákladov vedených podľa jednotlivých vnútropodnikových útvarov a ich výkonov, zisťovanie odchýlok medzi rozpočtami, predbežnými kalkuláciami a skutočne dosiahnutými výsledkami, rozbery odchýlok podľa príčin ich vzniku a definovanie opatrení smerujúcich k náprave zistených nedostatkov a ich realizáciu.

Úlohou ekonomického riadenia je nielen zabezpečiť vopred definované potreby, ale navyše zabezpečiť ich v požadovanom čase, rozsahu a zároveň tiež s čo najnižšími ekonomickými vstupmi. Ekonomické riadenie je založené na využívaní trhovo-peňažných vzťahov, zákona hodnoty, ekonomickej samostatnosti, hmotnej zainteresovanosti a zodpovednosti organizácie za zverený majetok. Ekonomické riadenie pri dosahovaní stanovených cieľov s čo najefektívnejším spôsobom financovania používa vybrané ekonomické nástroje, ktorých úlohou je pomôcť vrcholovému manažmentu nielen v období prípravy rozhodnutí, ale aj v čase hodnotenia už realizovaných rozhodnutí. Zároveň využíva aj celý rad metód, prostredníctvom ktorých rieši situácie súvisiace s výberom rozhodnutí.

Nástroje ekonomického riadenia sú veľmi početné, od účtovníctva cez kalkulácie, plán, rozpočtovníctvo, štatistiku, výkazníctvo až po ekonomickú informatiku a rozbery. V niektorých odvetviach pôsobia uvedené nástroje viac či menej samostatne a nepreviazane, v iných sa už vyskytujú funkcie ucelenejších subsystémov ekonomického riadenia. V súčasnosti sú ekonomické nástroje väčšinou považované za súčasť riadenia, ich podstatou je, že slúžia na skúmanie, zisťovanie, usporiadanie a interpretáciu informácií. Majú tú schopnosť, že pracujú s číselne či verbálne vyjadrenými hodnotami. Tým spoluplytvávajú podklady pre manažment príslušného subjektu vhodné na posúdenie, rozhodovanie a riadenie subjektu alebo jeho organizačnej časti. Pre existenciu organizácií majú ekonomické nástroje zásadný význam. Zistené alebo zisťované hodnoty nie sú len číslami, ale sú určitým sumarizovaním a zhodnotením stavu hodnôt v danom okamihu, či za daný čas, alebo pre obdobie, ktoré bude nasledovať. Sú zhodnotením stavu činnosti ľudí alebo predpokladov v ich činnosti. Medzi moderné ekonomické nástroje a metódy patria najmä: plánovanie finančných prostriedkov, rozpočtovanie, účtovníctvo, finančná kontrola a finančný audit, balanced scorecard, controlling, benchmarking, štandardy a outsourcing (Vyleťal a kol., 2008).

EKONOMICKÉ PROBLÉMY A SYSTÉM EKONOMICKÉHO RIADENIA REZORTU MINISTERSTVA OBRANY

Tak, ako ostatné úseky ekonomiky, aj rezort obrany sa zaoberá viacerými ekonomickými problémami. Za najvýznamnejšie možno považovať tieto (Šefčík, Vítková, 2007):

- Alokačná efektívnosť je základnou zložkou ekonomického zabezpečenia obrany v Slovenskej republike i v rámci aliančného zoskupenia.

- Preferencie verejných záujmov, ktoré sú prioritným prvkom záujmu a motivácie volených predstaviteľov a štátnej administratívy. Vždy, keď sa uskutočňuje analýza rozpočtových dopadov obranných rozhodnutí, je nutné sa zaoberať aj otázkou prerozdelenia. Vzhľadom na to, že všetky rozhodnutia ekonomického charakteru musia byť sprevádzané patričným finančným zabezpečením, sú potom distribučné aspekty jednoznačne späté s alokačnými.
- Stabilita, ako výraz rovnovážneho ekonomického vývoja alebo obnovy nasledujúca po predchádzajúcom krízovom stave. So stabilitou je veľmi úzko prepojené aj štúdium a analýza politiky vyzbrojovania. Ďalšími otázkami týkajúcimi sa stability vo vzťahu k problematike obrany sú cenové trendy obranných výstupov, stabilita rovnováhy nákladov na obranu Aliancie, či stabilita jednotlivých štátov.
- Posledným problémom je vzťah ekonomického rastu štátu a obrany, ktorý v sebe obsahuje celý rad čiastkových aspektov, ako sú: dopad nákladov na obranu na ekonomický rast a rozvoj, vplyv výskumu a vývoja na civilný i vojenský výstup a efekt zdieľania obranného zaťaženia na rastové porovnanie medzi spojencami atď.

Za účelom zabezpečenia hospodárneho, efektívneho a účelného vynakladania rozpočtových prostriedkov v rezorte obrany bol zavedený systém ekonomického riadenia, ktorého hlavným cieľom bolo stanoviť základné princípy riadenia v podmienkach rozpočtovej kapitoly Ministerstva obrany Slovenskej republiky. Potreba zavedenia tohto systému vyplynula zo záverov projektu „Audit organizačných štruktúr Ministerstva obrany Slovenskej republiky“ (ďalej MO SR) uskutočneného v roku 2005. Ako odozvu na túto potrebu vypracoval Úrad správy rozpočtovej kapitoly MO SR dokument s názvom: „Ekonomické pravidlá riadenia rezortu ministerstva obrany“. Dokument nadobudol účinnosť v januári 2006. V rámci pravidiel sú definované pojmy: náklady, interné výkony, výdavky, rozvoj, prevádzka, programový plán, finančný štandard, finančné stredisko, účelový prvok a rozpočtový disponent. Je tu tiež vymedzené postavenie jednotlivých subjektov ekonomického riadenia (ich kompetencie a vzájomné väzby) v procesoch ekonomického riadenia, a to na základe určenia podielu daného subjektu na realizácii určitého procesu formou, či príslušný proces: riadi, zodpovedá za jeho realizáciu, vykonáva, spolupodieľa sa na jeho realizácii, kontroluje. Dokument tiež charakterizuje základné procesy ekonomického riadenia, ako sú: dlhodobé plánovanie, strednodobé plánovanie prevádzky a rozvoja, návrh viacročného rozpočtu, krátkodobé plánovanie, rozpis viacročného a ročného rozpočtu, realizácia rozpočtu, financovanie, účtovníctvo a výkazníctvo, monitorovanie a hodnotenie, kontrola a vnútorný audit. Zámerom ministerstva bolo, aby boli ekonomické pravidlá postupne bližšie rozpracované v samostatných interných riadiacich aktoch.

Zabezpečenie racionálneho hospodárenia s verejnými finančnými zdrojmi ukladá rezortu aj Zákon č. 502/2001 o finančnej kontrole a vnútornom audite. Finančným riadením sa v zmysle tohto zákona rozumie „súhrn postupov orgánu verejnej správy pri zodpovednom a prehľadnom plánovaní,

rozpočtovaní, účtovaní, výkazníctve a finančnej kontrole verejných prostriedkov a vlastných prostriedkov, s cieľom ich hospodárneho, efektívneho a účinného využívania”.

Ekonomické riadenie rezortu MO SR je založené na nasledovných princípoch (Ivančík, 2008):

- všetky vzťahy, ktoré je možné organizačne riešiť formou interných dodávateľsko-odberateľských vzťahov budú takto organizačne a ekonomicky usporiadané,
- každý manažér s delegovaním právomoci v oblasti plánovania nákladov a výdavkov ako aj v oblasti čerpania výdavkov zo štátneho rozpočtu bude priamo rozhodovať o plánovaní a čerpaní všetkých prostriedkov súvisiacich s činnosťou ním riadeného subjektu ekonomického riadenia,
- systémom odmeňovania v rezorte motivovať všetkých manažérov k efektívnemu, účelnému a hospodárnemu vynakladaniu rozpočtových prostriedkov.

NÁSTROJE EKONOMICKÉHO RIADENIA REZORTU MINISTERSTVA OBRANY

Za jeden z hlavných nástrojov ekonomického riadenia rezortu obrany možno považovať plánovanie a osobitne plánovanie finančných prostriedkov. Rozhodujúcu úlohu pri udržiavaní a rozvoji síl a spôsobilostí potrebných na zaručenie obrany a na splnenie spojených a ďalších medzinárodných záväzkov s ohľadom na dostupnosť obranných zdrojov v dlhodobom, strednodobom a krátkodobom časovom horizonte zohráva tzv. **obránné plánovanie**. S cieľom zefektívniť proces plánovania v rezorte ministerstva obrany SR cestou racionalizácie a zjednodušenia postupov a procedúr a zabezpečiť harmonizáciu procesov plánovania NATO a EÚ bola prijatá a do praxe implementovaná Komplexná metodika obranného plánovania (aktualizovaná k 1. 10. 2009). Obranné plánovanie je súčasťou procesu plánovania, prostredníctvom ktorého štát realizuje svoju riadiacu a koordinačnú funkciu pri vytváraní, udržiavaní a používaní nevyhnutných obranných kapacít na zabezpečenie obrany štátu. Cieľom obranného plánovania je efektívne dosahovanie spôsobilostí subjektov obranného plánovania potrebných na zabezpečenie obrany štátu a na plnenie medzinárodných dohôd, ktorými je Slovenská republika viazaná. Obranné plánovanie tvorí z hľadiska časového horizontu dlhodobé plánovanie (10-15 rokov), strednodobé plánovanie (4-6 rokov) a krátkodobé plánovanie (1-2 roky) zamerané na prípravu a zabezpečenie požadovaných kapacít a schopností ozbrojených síl a podpory obrany štátu.

Financovanie obrany sa realizuje prostredníctvom nástroja označovaného ako **programové rozpočtovanie**, t. j. rozpočtovanie orientované na výsledky. S uplatňovaním programového rozpočtovania a zásad viacročného rozpočtu sa v rámci reformy verejných financií SR začalo od roku 2004.

. „Programové rozpočtovanie je založené na plánovaní úloh a aktivít podľa určených priorít, pričom jeho cieľom je alokácia disponibilných zdrojov do programov s dôrazom na výsledky, ako aj transparentnosť a efektívnosť využívania verejných prostriedkov“ (Ivančík, 2008). Implementácia programového rozpočtovania umožňuje podporu manažérskeho prístupu a zvýšenie zodpovedného riadenia jednotlivých rozpočtových kapitol. Programová štruktúra pritom poskytuje lepšie informácie o tom, do ktorých oblastí smerujú výdavky štátneho rozpočtu, ale predovšetkým upriamuje pozornosť na výsledky, ktoré sa majú dosiahnuť. Ciele a konkrétne merateľné ukazovatele poskytujú informácie o tom, na aké konkrétne ciele sa majú použiť verejné zdroje. Tento spôsob rozpisu rozpočtu a alokácie výdavkov rozpočtovej kapitoly MO SR do jednotlivých programov priblížil rezort obrany k postupom a praktikám krajín v rámci NATO (Komplexná metodika obranného plánovania, 2009).

Ďalším z účinných nástrojov ekonomického riadenia rezortu je **účtovníctvo**, ktoré je založené na využívaní ekonomicko-informačného systému SAP R/3. V kapitole MO SR vystupujú rozpočtové organizácie ako samostatné účtovné jednotky, ktoré vedú účtovníctvo ako sústavu účtovných záznamov. Povinnosť vedenia účtovníctva a predkladania údajov z účtovníctva im vyplýva zo Zákona č. 523/2004 Z.z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy. Pri vedení účtovníctva sú rozpočtové organizácie rezortu povinné v súlade so zákonom č. 431/2002 Z.z. o účtovníctve dodržiavať všetky účtovné zásady ako aj postupy, ktoré upravujú Metodické pokyny o postupoch účtovania pre rozpočtové organizácie kapitoly MO SR na príslušný rok, ktoré vydáva Sekcia ekonomiky a finančného manažmentu MO SR. Kompletne údaje za rozpočtovú organizáciu MO SR ako účtovnú jednotku spracováva Oddelenie štátnej pokladnice Sekcie ekonomiky a finančného manažmentu MO SR.

V podmienkach rezortu MO SR a organizačných zložkách Ozbrojených síl Slovenskej republiky (OS SR) sa overuje príjem a použitie verejných prostriedkov (v hotovostnej alebo bezhotovostnej forme), právny úkon alebo iný úkon majetkovej povahy prostredníctvom **finančnej kontroly**, ktorá sa realizuje vo forme predbežnej (ex-ante), priebežnej (on-going) a následnej (ex-post) finančnej kontroly. Uvedený nástroj sa uplatňuje v zmysle Nariadenia MO SR č. 29/2009 o kontrole.

Reálnym prínosom pre posilnenie kontrolného prostredia rezortu sa stal aj **vnútorný audit**, ktorý sa vykonáva v súlade so všeobecne uznávanými princípmi a medzinárodnými štandardmi pre profesionálnu prax vnútorného auditu. Cieľom vnútorného auditu je napomáhať plneniu úloh auditovaného subjektu, zlepšovať a skvalitňovať jeho činnosť a systematickým metodickým prístupom prispievať k zlepšeniu efektívnosti riadenia rizík vyplývajúcich z činnosti auditovaného subjektu. Vnútorný audit poskytuje analýzy, odporúčania, stanoviská a informácie týkajúce sa auditovaných aktivít. Jeho úlohou je poskytnúť ministrovi obrany SR a vedúcemu auditovaného subjektu určitú záruku, že vytvorené riadiace a kontrolné mechanizmy sú primerané a zabezpečujú hospodárne, efektívne a účinné hospodárenie s verejnými prostriedkami v súlade so všeobecne uznávanými štandardmi, právnym poriadkom SR (najmä v súlade so Zákonom č. 502/2001 o finančnej kontrole

a vnútornom audite a Smernicami MO SR č. 2/2006 o Charte vnútorného auditu MO SR) a EÚ.

Ďalším nástrojom ekonomického riadenia rezortu obrany je **controlling**. „Controlling predstavuje nástroj riadenia, ktorého úlohou je podpora vedenia organizácie a riadiacich pracovníkov pri ich rozhodovaní“ (Vyleťal a kol., 2008). Controlling možno definovať aj ako nástroj efektívneho riadenia nákladovosti organizácie. Pre účinné uskutočňovanie controllingu je nevyhnutné vybudovať vhodný informačný systém, ktorý zabezpečí priebežnú kontrolu plánovaných hodnôt v porovnaní s hodnotami skutočnými, a tým umožní včasné rozpoznanie slabých miest v organizácii. Controlling v podmienkach MO SR predstavuje súhrn pravidiel zameraných na overovanie očakávaných výsledkov. Poskytuje podklady pre prípadnú reguláciu, korektúru a nápravu vnútorných a vonkajších procesov, procedúr a postupov uskutočňovaných v rámci plánovania v rezorte. Umožňuje priebežné posudzovanie, overovanie a korekcie plánovaných a neplánovaných opatrení z hľadiska ich vecného, finančného a investičného plnenia. Jeho úlohou je najmä: včas odhaľovať a navrhovať opatrenia na zabránenie neplánovaného, neoprávneného a neefektívneho využívania vyčlenených finančných prostriedkov; posudzovať vecnú oprávnenosť a efektívnosť plánovaných a neplánovaných opatrení zameraných na využitie finančných prostriedkov; navrhovať opatrenia na optimalizáciu využitia finančných prostriedkov. Obsahom controllingu sú čiastkové alebo úplné informácie, účelové súbory alebo zostavy informácií, ktoré je možné získať najmä z ekonomického informačného systému SAP R/3.

Medzi metódy ekonomického riadenia rezortu MO SR zaradíme aj **outsourcing**, pri ktorom sa na základe zmluvného vzťahu o zabezpečení služieb so subjektom stojacím mimo ozbrojených síl (ide teda o zapájanie a využívanie vonkajších zdrojov) zabezpečujú služby v špecifických, požadovaných oblastiach (ide o rôzne obslužné aktivity v oblasti vojenskej logistiky) slúžiacich na podporu činnosti útvarov a zariadení ozbrojených síl. Hlavný dôvod využívania outsourcingu v ozbrojených silách súvisí s ich primárnym predmetom činnosti, a to: sústredením úsilia do oblasti výcviku, udržiavania bojovej pripravenosti a plnenia úloh vyplývajúcich z dohôd NATO. Ostatné činnosti, ktoré nie sú priamo spojené s vojenskou činnosťou – majú skôr charakter všeobecného zabezpečenia ozbrojených síl službami (napr. stravovanie, upratovanie, stráženie vojenských objektov), majú byť postupne zabezpečované dodávateľmi z civilného sektora.

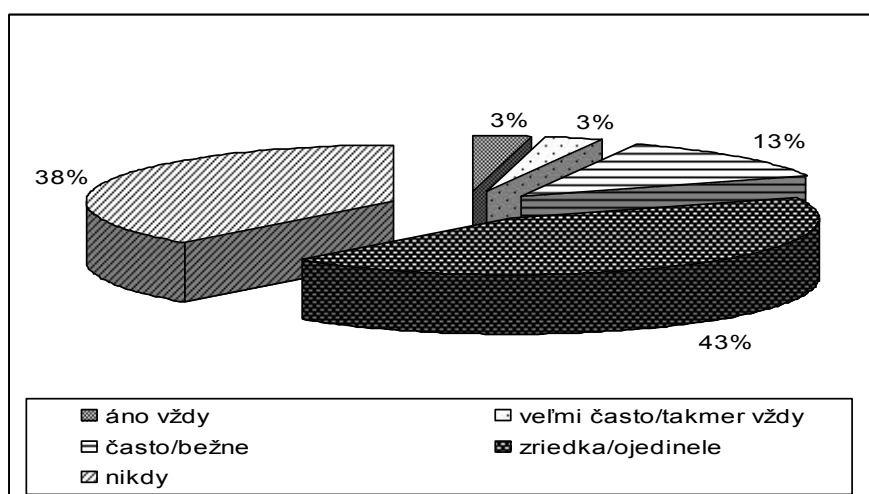
SKÚSENOSTI S UPLATŇOVNÍM EKONOMICKÝCH PRINCÍPOV A NÁSTROJOV V RIADENÍ REZORTU – VÝSLEDKY EMPIRICKÉHO PRIESKUMU

Cieľom uskutočneného prieskumu bolo získať poznatky z oblasti ekonomického riadenia rezortu MO SR, konkrétne zistiť, aké sú skúsenosti veliteľov – manažérov pôsobiacich v Ozbrojených silách SR na rôznych stupňoch velenia s uplatňovaním ekonomických princípov a s využívaním jednotlivých ekonomických nástrojov v ich každodennej riadiacej práci.

Prieskum bol realizovaný formou dotazníka. Opytovania sa zúčastnilo 32 respondentov – dôstojníkov a poddôstojníkov pôsobiach na rôznych stupňoch riadenia vykonávajúcich rôzne funkcie v rámci 15 vojenských útvarov a zariadení OS SR.

Výsledky prieskumu ukázali, že pri výkone svojej funkcie sa riadi základnými ekonomickými princípmi len asi pätina opýtaných, pričom podľa odpovedí 3% opýtaných sa nimi riadia „vždy“, 3% „veľmi často/takmer vždy“, 13% „často/bežne“. Až 43% respondentov sa nimi riadi len „zriedka/ojedinele“ a 38% „nikdy“.

Obrázok 1 Uplatňovanie ekonomických princípov pri výkone funkcie

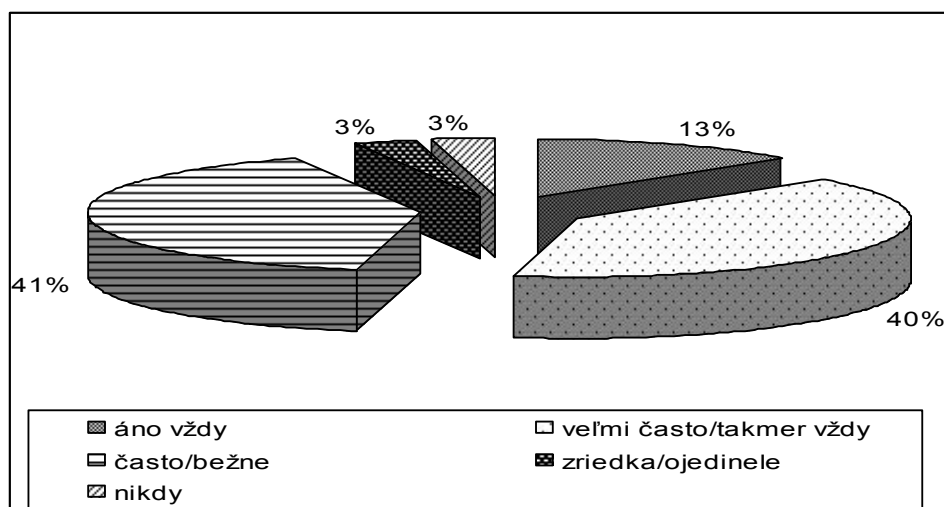

Zdroj: Vlastný prieskum

Možno konštatovať, že miera uplatňovania ekonomických princípov v praxi manažérov OS SR je neuspokojivá, čo môže byť dôsledkom viacerých príčin, ktoré by bolo potrebné ďalej preskúmať. Nespornou však v tejto súvislosti vyznieva skutočnosť, že prioritou vojenského vzdelávania je príprava vojenského odborníka, čo je správne, len sa však už zabúda, resp. opomína fakt, že súčasťou tejto prípravy by malo byť aj ekonomické vzdelávanie, ktoré je predpokladom pre rozvíjanie ekonomického myslenia a následne racionálneho konania každého manažéra. V tejto súvislosti možno odporučiť zahrnúť do systému kariérneho vzdelávania profesionálnych vojakov aj potrebné „ekonomické minimum“.

Za najzávažnejší problém pri využívaní verejných financií v rezorte respondenti považovali „nehospodárnosť, resp. plytvanie verejnými financiami“, (danú odpoveď uviedlo až 78% respondentov). Ďalej nasledovala „vysoká miera korupcie“ a potom „neefektívne riadenie činnosti“. Za oblasť s najväčšími rezervami z hľadiska efektívneho, hospodárneho a účinného vynakladania rozpočtových prostriedkov respondenti označili oblasť verejného obstarávania, naopak za najmenej problematickú v tomto smere považovali personálnu oblasť. Na otázku, či respondenti sami využívajú všetky pridelené zdroje pri výkone svojej funkcie hospodárne, uviedlo 19% respondentov odpoveď „áno vždy“, 25% „veľmi často/takmer vždy“, 47% „často/bežne“, 3% „zriedka/ojedinele“ a 6% „nikdy“. Blížšie pozri obrázok 2.

Obrázok 2 Hospodárne využívanie pridelených finančných prostriedkov pri výkone funkcie

Zdroj: Vlastný prieskum

Na základe uvedených výsledkov možno konštatovať, že hospodárenie rezortu s verejnými financiami nemožno považovať za optimálne - v praxi sa vo väčšej či menšej miere opomínajú základné princípy, na ktorých je založený systém ekonomického riadenia rezortu MO SR.

Podľa respondentov zásadným prínosom pre zvýšenie hospodárnosti a efektívnosti činnosti ozbrojených síl bolo zavedenie programového rozpočtovania, teda rozpočtovania orientovaného na výsledok, ktoré je už dávnejšie uplatňované v rámci členských štátov NATO. Taktiež za prínosné respondenti označili zavedenie ekonomického informačného systému na báze SAP. Naopak s ohľadom na kritérium hospodárnosti a ekonomickej efektívnosti respondenti označili za najmenej prínosné zavedenie outsourcingu.

Keďže podmienkou pre znižovanie, resp. optimalizáciu nákladov na zabezpečenie určitej činnosti, je v prvom rade poznanie výšky týchto nákladov, zaujímal nás názor respondentov na to, či by mal každý riadiaci pracovník ozbrojených síl poznať nákladovosť všetkých aktivít, ktoré sa realizujú v priebehu výcvikového roka. Takmer tri štvrtiny respondentov (71%) odpovedali na danú otázku kladne, čo napovedá o tom, že teória nákladov nie je len formálnou súčasťou systému ekonomického riadenia rezortu. Znižovanie nákladov predstavuje jeden z kľúčových problémov, ktorým sa rezort MO SR už dlhší čas zaoberá. Podľa názorov respondentov k dosahovaniu hospodárneho a efektívneho vynakladania zdrojov môže spomedzi nástrojov využívaných v rámci ekonomického riadenia rezortu v najväčšej miere prispieť finančná kontrola a obranné plánovanie. Ďalej nasledovali účtovníctvo, outsourcing, rozpočtovníctvo a controlling (ich poradie bolo pomerne vyrovnané). Naopak najnižší význam respondenti v uvedenom kontexte pripisovali vnútornému auditu.

Výsledky empirického prieskumu nielenže naznačujú, že systém ekonomického riadenia rezortu nefunguje optimálne, ale aj upozorňujú na konkrétne problémy, na ktoré by bolo potrebné sústrediť pozornosť a pokúsiť sa o ich riešenie.

Záver

Úspešná adaptácia organizácií v podmienkach turbulentných zmien trhového prostredia, technického a ekonomického pokroku, si vyžaduje uplatňovanie nových, trhovým podmienkam prispôsobených zásad riadenia a na druhej strane zodpovedný prístup k riadeniu zo strany každého manažéra. Skúsenosti z praxe ukazujú, že ekonomický spôsob myslenia a konania, ktorý je výsledkom znalosti, akceptovania a implementovania základných ekonomických princípov v manažérskej praxi sa v súčasnosti osvedčuje aj pri riešení problémov verejného sektora, vrátane rezortu obrany.

Obrane je pripisovaná ako vnútorná vlastnosť tendencia k neefektívnosti. A to je jeden z najvýznamnejších dôvodov, prečo sa v súčasnom období tak zdôrazňuje nutnosť hľadať, nachádzať a využívať nástroje, ktoré by mohli napomôcť k efektívnemu hospodáreniu ekonomických subjektov rezortu ministerstva obrany – ku zvyšovaniu efektívnej alokácie a racionálnemu využívaniu obranných zdrojov. Empirické poznatky potvrdzujú, že ani v ekonomickom riadení rezortu nemožno pripustiť modifikáciu základných všeobecne platných nielen manažérskych ale aj ekonomických princípov. Práve ich uplatňovanie v systéme ekonomického riadenia rezortu tvorí významný predpoklad pre analyzovanie uskutočňovaných procesov a následné vytypovanie tých procesov, ktoré sú spojené s neefektívnym a nehospodárnym vynakladaním zdrojov.

Použitá literatúra

1. DOBŠOVIČ, D. – MINTÁL, J. 1999. *Realizácia trhovo orientovaného systému riadenia*. In *Poradca*. ISSN 1335-3799, 1999, č. 11, s. 32.
2. *Ekonomické pravidlá riadenia rezortu Ministerstva obrany*. Č. p.: ÚSRK – 24 - 47/2005. Bratislava: Úrad správy rozpočtovej kapitoly. Ministerstvo obrany SR, 2005.
3. FRANK, R.- BERNANKE, B. 2003. *Ekonomie*. Praha: GRADA Publishing, 2003, 803 s. ISBN 80-247-0471-4.
4. GÚČIK, M. a kol. 1991. *Ekonomika a riadenie podniku cestovného ruchu*. Bratislava: FESCR VŠE, 1991, 229 s. ISBN 80-225-0320-7.
5. IVANČÍK, R. 2008. Ekonomické riadenie rezortu Ministerstva obrany v nadväznosti na obranné plánovanie, rozpočet a financovanie. In *Zborník príspevkov z medzinárodného vedecko-odborného seminára: Nové požiadavky na ekonomické riadenie obranných zdrojov v súčasnosti*. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika, 2008. ISBN 978-80-8040-346-1.
6. *Komplexná metodika obranného plánovania*. Č. p.: SEOPMZ-702/2008-OdOP. Bratislava: Ministerstvo obrany Slovenskej republiky, aktualizované k 1. 10. 2009.
7. KUNC, S. 2007. Dlouhá cesta k realizaci manažerské ekonomiky v Armádě České republiky. In *Vojenské rozhledy*. ISSN 1210-3292, 2007, roč. 16, Zvláště číslo: Ekonomická teorie a obrana, s. 22-29.

8. NEDBAL, J.: Racionální hospodářství se zdroji ve sféře obrany – obecný pohled. In *Vojenské rozhledy*. ISSN 1210-3292, 2007, roč. 16, Zvláště číslo: Ekonomická teorie a obrana, s. 131-138.
9. OCHRANA, F. 2007. *Manažerské metody ve veřejném sektoru: Teorie, praxe a metodika uplatnění*. Praha: Ekopress, 2007. 178 s. ISBN 80-86929-23-X.
10. REKTORÍK, J. a kol. 2002. *Ekonomika a řízení odvětví veřejného sektoru*. Praha: Ekopress, 2002, 264 s. ISBN 80-86119-60-2.
11. SAMÁK, T. 2011. *Uplatňovanie ekonomických princípov a nástrojov v riadiacej práci manažéra v Ozbrojených silách Slovenskej republiky*: diplomová práca. Liptovský Mikuláš: Akadémia ozbrojených síl GMRŠ, 2011. 96 s.
12. ŠEFCÍK, V. – VÍTKOVÁ, M. 2007. Ekonomické myšlení – předpoklad efektivní činnosti AČR. In *Vojenské rozhledy*. ISSN 1210-3292, 2007, roč. 16, Zvláště číslo: Ekonomická teorie a obrana, s. 124-130.
13. VYLEŤAL, P. a kol. *Ekonomické nástroje a metody řízení jakosti v akvizičním procesu*. Praha: AVIS, 2008, 121 s. ISBN 978-8-7278-438-7.
14. *Zákon č. 502/2001 o finančnej kontrole a vnútornom audite*. [online]. Dostupné na internete: http://www.fsr.gov.sk/ews3/files/319/502_2001.pdf.pdf.

Informácie o autorke: Ing. Viera Frianová, PhD pôsobí ako asistent na Katedre manažmentu Akadémie ozbrojených síl gen. M. R. Štefánika v Liptovskom Mikuláši. Svoju výskumnú a pedagogickú činnosť orientuje hlavne do oblasti mikro a makroekonómie, marketingu a cestovného ruchu. Je spoluautorkou viacerých vysokoškolských učebných textov, odborných článkov a vedeckých statí v časopisoch a zborníkoch.

Mailový kontakt: viera.frianova@aos.sk

RECENZIA: KITA, P. A KOL. 2011. GEOGRAFICKÝ INFORMAČNÝ SYSTÉM AKO ZDROJ STRATEGICKEJ INOVÁCIE PODNIKU Z HLADISKA POSILNENIA JEHO KONKURENCIESCHOPNOSTI. BRATISLAVA: VYDAVATELSTVO EKONÓM, 2011. ISBN 978-80-225-3283-9.

Geografický informačný systém (GIS) predstavuje zdroj strategickej inovácie v rámci internacionalizácie trhov z hľadiska posilnenia konkurencieschopnosti podnikov. Subjekty rozhodovania v podnikoch sa snažia vedieť, kto sú ich zákazníci, na čo využívajú analýzy sociálnoekonomických údajov a postojov s cieľom jednať lepšie, rýchlejšie a správne vo vzťahu k meniacemu sa prostrediu.

Podniky obchodu a služieb, vzhľadom na ich priamy vzťah k zákazníkovi sú najväčšími potenciálnymi užívateľmi nových techník analýzy informácií o zákazníkoch. Priestor sa tak stáva trvalým komponentom rozhodovacích politík podnikov maloobchodu. Je faktorom, ktorý treba zohľadniť predovšetkým z dôvodu rozširovania trhov a z hľadiska lokalizácie podnikateľských jednotiek, ktorého dosah sa prejavuje na úrovni dopytu a ponuky, ako aj na úrovni spotrebiteľského správania. Len málo podnikov, vo vzťahu k perspektívam európskeho vnútorného trhu, integrovalo do svojich aktivít územné aspekty spotreby a konkurencie.

Recenzovaná publikácia *„Geografický informačný systém ako zdroj strategickej inovácie podniku z hľadiska posilnenia jeho konkurencieschopnosti“* je tvorená príspevkami autorov Pavla Kitu, Jaroslava Kitu, Jamala Hasana, Fatima Mohammeda, Lujzy Jurkovičovej, Mariána Reiffa, Pavla Križana a Ladislava Tolmáčiho. Autori v príspevkoch z rôznych aspektov a pohľadov analyzujú a hodnotia javy ovplyvňujúce spádové oblasti maloobchodných jednotiek. Lepšie pochopiť priestorové správanie spotrebiteľa umožňuje pochopiť obchodnú atraktívnosť maloobchodných jednotiek a programovať ich budúce implementácie.

Publikácia predstavuje završenie prvej etapy riešenia výskumného projektu VEGA 1/0039/11 s rovnomenným názvom *„Geografický informačný systém ako zdroj strategickej inovácie podniku z hľadiska posilnenia jeho konkurencieschopnosti“*. Cieľom prvej etapy bolo vytvoriť metodologický rámec skúmanej problematiky, čo sa uvedenému kolektívu autorov zloženého z domácich a zahraničných odborníkov pod vedením Pavla Kitu aj úspešne podarilo.

Zborník vedeckých statí pozostáva z príspevkov ôsmich autorov, ktorí svojim vedeckým úsilím prispeli k pochopeniu a priblíženiu problematiky teoretického a praktického využitia geografického informačného systému. Z hľadiska zamerania prác možno jednotlivé príspevky autorov rozdeliť na dva okruhy. Prvý okruh je tvorený teoreticko-analytickými príspevkami autorov P. Kitu, J. Kitu, J. Hasana, F. Mohammeda, L. Jurkovičovej a M. Reiffa. Autori sa v príspevkoch zaoberali geografickým informačným systémom ako nástrojom geomarketingu v podmienkach zmien na spotrebiteľskom trhu, jeho aplikáciou v E-obchode, analýzou trhových makroekonomických faktorov, geografickými aspektmi marketingového mixu v maloobchode a v neposlednom rade dynamickými úlohami rozmiestňovania.

Otázkou geomarketingu a nástrojmi jeho uplatňovania sa vo svojich príspevkoch zaoberali najmä J. a P. Kita. J. Kita považuje geomarketing za špecifickú aplikáciu priestorovej ekonomiky, ktorá z hľadiska obchodnej inovácie spojennej s valorizáciou údajov vedie k objavovaniu nových možností dosahovania zisku. Programy geomarketingu, ktoré sa môžu využívať samotnými podnikmi alebo prostredníctvom špecializovaných poradenských inštitúcií tvoria výkonné a nevyhnutné nástroje, ktoré sa podľa P. Kitu budú musieť v budúcnosti viac využívať.

Geomarketing zhodnocuje existujúce databázy údajov podnikov, ktoré sú podľa uvedeného autora stále nedostatočne využívané. Jeden z rozhodujúcich nástrojov geomarketingu predstavuje práve geografický informačný systém. Autori J. Hasan a F. Mohammed vidia veľký potenciál jeho využitia predovšetkým v rámci realizácie E-obchodov. Možnosti využitia geografického informačného systému sú úzko previazané s analýzou jednotlivých trhových makroekonomických faktorov. L. Jurkovičová, zaoberajúca sa vo svojom príspevku danou problematikou dospela k záveru, že pre podnik je nevyhnutné poznať jednotlivé makroekonomické faktory trhu a odvetvia, v ktorom pôsobí. Ich analýzou je možné rozpoznať príležitosti a riziká, na ktorých je možné postaviť ďalšiu stratégiu, ktorá bude schopná pružne reagovať na zmeny v trendoch vývoja spoločnosti. Podnik by preto mal podľa autorky skúmať zmenu štruktúry príjmov a výdavkov spotrebiteľov a ich vplyv na zmenu dopytu, a to predovšetkým v súčasnej ekonomickej situácii. Tiež je dôležité, aby si podnik jasne určil trh a cieľovú skupinu, ktorú chce osloviť. Teoreticko-analytickú časť recenzovanej publikácie zaujímavo dotvára príspevok M. Reiffa o dynamických úlohách rozmiestňovania zariadení, ktoré patria medzi strategické manažérske rozhodnutia. Autor dospel k záveru, že pre zariadenia, od ktorých sa očakáva, že budú slúžiť po dlhšie časové obdobie sa podmienky ako dopyt zákazníkov a distribučné náklady platné na začiatku obdobia s veľkou pravdepodobnosťou časom zmenia. Premiestnenie týchto zariadení však so sebou prináša dodatočné náklady. Považuje preto za potrebné uskutočniť také rozhodnutia o rozmiestnení, ktoré zabezpečia ziskovosť počas celej doby ich životnosti. Využitie výhod plánovaného premiestnenia zariadení je možné s využitím dynamického programovania.

Druhá skupina autorov kolektívu, pochádzajúca z Prírodovedeckej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave, P. Križan a L. Tolmáči obohatili problematiku využitia geografického informačného systému o prípadové štúdie umožňujúce aplikovať teoretické poznatky do praxe. Aplikčná časť publikácie pozostáva z dvoch prípadových štúdií. Prvú z nich tvorí geografická analýza transformačných trendov v maloobchode na príklade transformačných zmien v regióne Bratislava, konkrétne v rámci širšieho historického centra v mestskej časti Staré Mesto. Autori analyzovali maloobchod v prierezových rokoch 1967 a 2010. Aplikácia techník GIS sa pri výskume maloobchodu ukázala ako vhodný nástroj, a to nielen ako kartografický, ale aj ako analytický so širokým spektrom aplikovateľnosti. Cieľom druhej prípadovej štúdie „Intraurbánna dostupnosť potravinárskeho maloobchodu: prípadová štúdia supermarketov a hypermarketov v Bratislave“ bolo zhodnotiť intraurbánnu dostupnosť vybraných zariadení maloobchodu (super- a hypermarkety) na území mesta Bratislava v sieti mestskej hromadnej dopravy aplikáciou miery dostupnosti založenej na príležitostiach. Výskum dostupnosti supermarketov a hypermarketov v Bratislave preukázal poddimenzovanosť mestskej časti Rača, v ktorej absentovali predajne väčšieho formátu.

Záverom treba pozitívne ohodnotiť odborný štýl, ktorým sa vyznačuje kvalifikovaný výklad o všetkých podstatných otázkach spojených s geografickým informačným systémom a jeho aplikáciou v praxi. Teoretický a praktický význam danej publikácie je, vzhľadom na vysoko odborné a zrozumiteľné spracovanie, nespochybniteľný. Vedecké state vychádzajú z aktuálnych teoretických poznatkov a empirických skúmaní podložených zaujímavými prípadovými štúdiami.

Ing. Daša Belkovicsová, PhD.
Katedra financií
Národohospodárska fakulta
Ekonomická univerzita v Bratislave
Dolnozemska cesta 1
852 35 Bratislava 5
Slovenská republika
E-mail: belkovicsova@valis.sk

VÝVOJ ESTÓNSKEHO BANKOVÉHO SEKTORA

DEVELOPMENT OF ESTONIA BANK SECTOR

Bankový sektor

Jana Ľochová

Abstrakt

Estónsko bolo tvrdo zasiahnuté vážnym hospodárskym poklesom v čase kolapsu sovietskeho systému. Bankový sektor Estónska prešiel hlbokou reštrukturalizáciou a transformáciou. Banková kríza sa dotkla aj Estónska, no vďaka reštriktívnej rozpočtovej politike Estónska republika relatívne úspešne zvládla dopady bankovej krízy.

Abstrakt

Estonia had been very hardly sticken by serious economical decrease in time of collapse of soviet system. Bank sector of Estonia have gone by deep restructuralization and transformation. Bank crisis touched also Estonia, but due to the restrictive budget policy of Estonia, this republic managed relatively successfuly impacts of bank crisis.

Kľúčové slová

Transformácia. Reštrukturalizácia. Banková kríza

Key words

Transformation. Restructuralization. Bank crisis

ÚVOD

Estónsko, ako jedna z krajín bývalého Sovietskeho zväzu, dokázala získať svoju samostatnosť, prekonať rôzne prekážky spojené s obnovou demokracie a trhového hospodárstva, naštartovať hospodársky rast, prilákať do krajiny zahraničných investorov a pričleniť krajinu k Európskej únii. V priebehu transformačného procesu došlo v ekonomike Estónska k značnému poklesu výroby, exportu, hrubého domáceho produktu, devalvácii meny a ďalším hlavne štrukturálnym zmenám. Cieľom príspevku je priblížiť prístup Estónska k implementácii reforiem v bankovom sektore.

1 TRANSFORMAČNÝ PROCES EKONOMIKY ESTÓNSKA

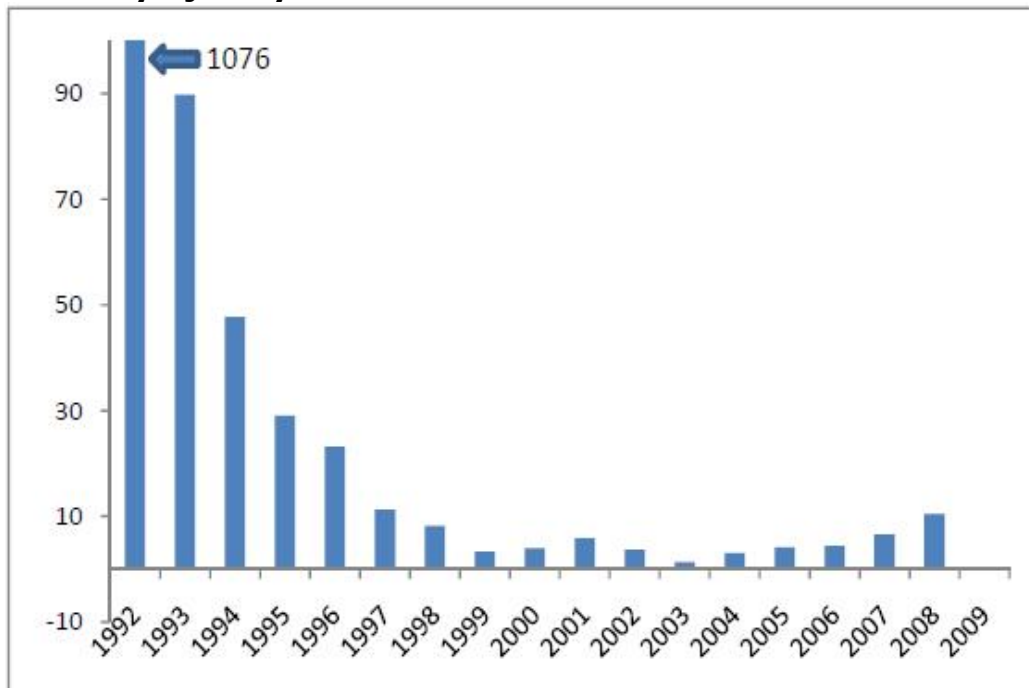
Estónsko, ako jedna z pobaltských krajín, stálo na začiatku 90. rokov pred úlohou, uskutočniť transformáciu ekonomiky, ktorá bola v priebehu päťdesiat ročnej nadvlády Sovietskym zväzom deformovaná a izolovaná. A tak „päťdesiat rokov po svojom zmiznutí, si Estónska republika vymohla späť svoje miesto na mape Európy“¹.

Počiatky reforiem v Estónsku boli podobné tým, ktoré prebehli vo východnej a strednej Európe. V rokoch 1992 – 1994 uskutočnilo Estónsko reformu verejných financií a transformáciu plánovaného post – sovietskeho národného hospodárstva na konkurencie schopnú, trhovú a otvorenú ekonomiku. Z ťažkej ekonomickej krízy krajinu vytiahol radikálny reformný program, ktorého hlavnou úlohou bolo stanoviť základy pre fungovanie trhového prostredia a naštartovať rýchly ekonomický rast. Prvými krokmi transformácie bolo zriadenie národnej banky, schválenie zákona o štátnom rozpočte, liberalizácia cien, príprava na privatizáciu, zákony definujúce vlastnícke vzťahy a regulatívy pre zahraničné investície a obchod.

V septembri 1989 uskutočnilo Estónsko cenovú reformu a v priebehu roka 1990 – 1992 boli postupne liberalizované ceny časti spotrebného tovaru. Po cenovej liberalizácii v Rusku v roku 1992 estónska vláda oznámila liberalizáciu cien zostávajúceho spotrebného tovaru a služieb do začiatku roku 1993. Dôsledkom liberalizácie bola hyperinflácia, ktorá spôsobila prudkú peňažnú krízu a hrozilo úplne ohrozenie peňažného obehu, v roku 1991 presiahla inflácia 1076%.

Po roku 1992 inflácia klesala a v roku 1995 sa dostala pod úroveň 30%, v roku 1999 pod 5%. Liberalizácia cien bola prevažne dokončená a veľké inflačné tlaky ďalej nepretrvávali. V záujme úspešnej transformácie sa mohla vláda oprieť o podporu verejnosti, ktorá bola pripravená na nepopulárne kroky a neprotestovala.

1 Smith D. J.: Estonia: Independence and European Integration, Routledge, London 2001, str.60, British Library Cataloguing in Publication Data, ISBN: 0-415-26728-5

Graf 1: Vývoj miery inflácie v rokoch 1991 - 2010

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa *Estonská národní banka : databáze* [online]. Estonia, 2009 [cit. 2011-09-04]. Dostupný z WWW: <http://www.bankofestonia.info/pub/en/dokumendid/statistika/>.

2 REŠTRUKTURALIZÁCIA BANKOVÉHO SYSTÉMU ESTÓNSKA

Priekopnícke reformy uskutočnilo Estónsko aj v oblasti miestnej sovietskej bankovej štruktúry. V septembri 1989 bola prijatá koncepcia zákona o rozvoji bankového systému, ktorá poskytovala základ pre vytvorenie novej centrálnej banky – Estónskej banky (Eesti Pank) v marci 1990. Sovietska vláda neuznala legitimitu Estónskej banky, tá sa stala najprv súčasťou estónskej pobočky sovietskej Gosbanky a v marci 1991 včlenila estónska vláda miestnu pobočku Gosbanky do Estónskej banky. Eesti Pank sa stala plne nezávislou. Estónsko sa prevzatím prísnej bankovej kontroly po vzoru Škandinávie vyhlo skúsenostiam Lotyšska, kde laxná kontrola viedla ku katastrofálnemu kolapsu Baltija Bank 1995. Znížená minimálna výška kapitálu nutná k založeniu banky viedla k rastúcej konkurencii bankového sektora. Počet bánk v roku 1992 stúpol na 41, prístup k lacným úverom centrálnej banky, obchodovanie s cudzou menou sa stalo výnosným obchodom (Tabuľka 1).

V júni 1992 odštartovalo Estónsko prísnu menovú reformu a stalo sa prvým z pobaltských štátov, ktoré po rozpade Sovietskeho zväzu zaviedli vlastnú menu. Hlavnými dôvodmi bola nutnosť vyvieť krajinu z inflačného chaosu rubľovej zóny a umožniť uskutočňovanie nezávislej hospodárskej politiky. Nedostatkom obeživa v roku 1992 hrozila menová substitúcia /napr. dolarizácia/ - používania cudzej meny v tuzemskom platobnom styku. Ponuka peňazí bola zvyšovaná len na základe zvýšenia devízových rezerv centrálnej banky.

Použitím systému currency board sa stala estónska koruna zmeniteľná od prvého dňa stanovenia jej kurzu k nemeckej marke.

Currency board je menová autorita oddelená od centrálnej banky, ktorá je potrebná pre udržanie pevného zmeniteľného kurzu k cudzej mene. Estónska koruna bola zafixovaná na marku v pomere $1 \text{ DM} = 8 \text{ EEK}$ s povolenou fluktuáciou 3%. Aare Järvan sa vyjadril: „Boli isté pochybnosti, či by taká malá krajina ako Estónsko mala mať vlastnú menu. Teraz je jasné, že vlastná mena a Currency Board Arrangement bolo múdрым rozhodnutím“¹. Centrálna banka pri takejto forme menovej politiky nevykonáva vlastnú menovú politiku, neovplyvňuje množstvo peňazí v obehu, neurčuje úrokové sadzby, pri udržiavaní cenovej stability je kľúčová fiškálna politika štátu. Mena si „čiastočne požíčiava dôveryhodnosť zvolenej rezervnej meny“².

Medzi hlavné výhody currency board patrí jednoduchosť, k jeho zavedeniu nie sú potrební experti na monetárnu politiku, no nutnou podmienkou úspechu je dôvera trhu v jeho schopnosť vymieňať peniaze v stanovenom kurze. Cieľom currency boardu je dosiahnuť zameniteľnosť meny a pevného zmeniteľného kurzu, a tým napomôcť stabilizácii domácej ekonomiky, spôsobiť štrukturálne zmeny a integrovať krajinu do svetovej ekonomiky čo najrýchlejšie³.

V Estónsku bola úlohou viesť currency board poverená Eesti Pank. Estónsky menový systém bol určitou hybridnou formou currency boardu, pretože čisté currency board sa nevyskytuje nikde na svete. Rovnako ako v ostatných tranzitívnych krajinách bol vymeniteľný kurz podhodnotený, čím sa malo pomôcť exportu a ochrániť domáci trh pred zahraničnou konkurenciou.

Priemysel v tomto období zažíval úpadok, väčšina bánk hromadila úvery a bola nelikvidná. Eesti Pank zaviedla povinné minimálne rezervy a v roku 1993 odobrala licenciu siedmim bankám. V roku 1992 bol zavedený zákon o bankrote a vlna fúzií a bankrotov znížila počet bánk na 6 v roku 1998 (Tabuľka 1, Tabuľka 2).

2 Podkladová štúdia : Pobaltské štáty- Menová politika a prijatie eura [z dňa 4.5.2011]. dostupné online na: http://www.fphil.uniba.sk/fileadmin/user_upload/editors/kpol/APVV/dokumenty/podkladova_studia_EURO_pobaltske_042009_babos.pdf

3 Haavisto, T.: The Transition to a Market Economy, Transformation and Reform in the Baltic States, Edward Elgar Publishing, Cheltenham 1997, str. 73

4 Haavisto, T.: The Transition to a Market Economy, Transformation and Reform in the Baltic States, Edward Elgar Publishing, Cheltenham 1997, str. 72

Tab. 1 Vývoj počtu aktívnych bánk v Estónsku (k 31.12. daného roka)

Rok	Počet bánk	Na konci roka bil. EEK			Bankové aktíva % HDP	Úverové portfólio % aktív
		aktíva	úverové portfólio	zisk		
1992	41	5,2	2,1	0,09	36,4	40,4
1994	24	10,4	4,5	0,04	33,2	43,6
1996	13	21,9	12,1	0,51	39,2	55,3
1998	6	41	23,9	-0,5	52,5	58,3
2000	7	57,8	34,2	0,61	60,5	59,2
2002	7	81,7	50	1,15	67,3	61,2
2004	9	133,6	92,6	2,46	90,9	69,3
2006	14	239,5	177,7	3,61	117	74,2

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa www.eestipank.en**Tab. 2 Spôsob riešenia problémových bánk Eesti Pank v období rokov 1992 – 1998**

Počet bánk	Spôsob riešenia
17	likvidácia, konkurz
31	zlúčenie s inou bankou
6	nezačala prevádzku

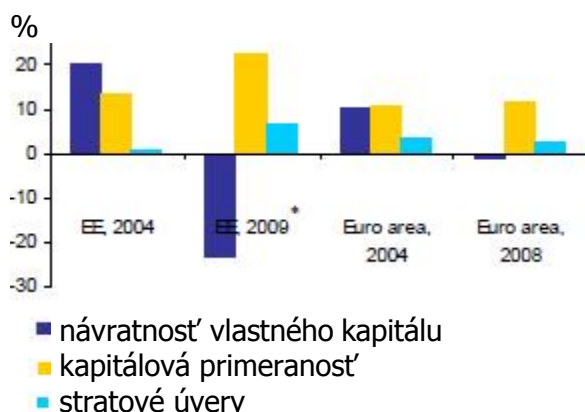
Zdroj: Vlastné spracovanie podľa www.eestipank.en

Erixon hodnotí ekonomické reformy v Estónsku pozitívne hlavne pre ich transparentnosť, rýchlosť, radikalitu a prevedenie potrebných legislatívnych úprav ešte pred začiatkom privatizácie ⁵.

Estónsky bankový sektor je silne koncentrovaný a tvorený piatimi najväčšími bankami, ktoré držia približne 95 % celkových aktív. Estónsky bankový sektor je takmer výhradne v zahraničnom vlastníctve severských bánk. Negatívny vplyv ekonomickej recesie pocítil aj bankový sektor Estónska. Podiel nesplatených úverov sa do konca roka 2009 zvýšil nad hodnotu 6 % z celkového portfólia úverov (Graf 1) v porovnaní s veľmi nízkou úrovňou v roku 2004. Banky sprísnila kritéria na poskytovanie úverov, detailnejšie začali posudzovať žiadateľov o úver. Zvýšené úverové opatrenia mali negatívny vplyv na ziskovosť bánk, ktorá patrila predtým medzi najvyššiu v EÚ, čo odzrkadľuje negatívna návratnosť vlastného kapitálu. Banky súčasne zvýšili kapitálové rezervy, hlavne Tier I a na základe toho sa kapitálová primeranosť zvýšila ku koncu roka 2008 na 22 %, čo bolo vysoko nad požadovaným minimom, ale aj priemerom eurozóny.

5 Erixon, Fredrik 2008: „The baltic Tiger – Estonian economic reforms.“ *European Centre for International Political Economy*. [z dňa 4.5.2011]. dostupné online na: www.ecipe.org/people/fredrik-erixon/speeches-and-presentations/

Graf 1 Vybrané ukazovatele bankového sektora Estónska a EMÚ

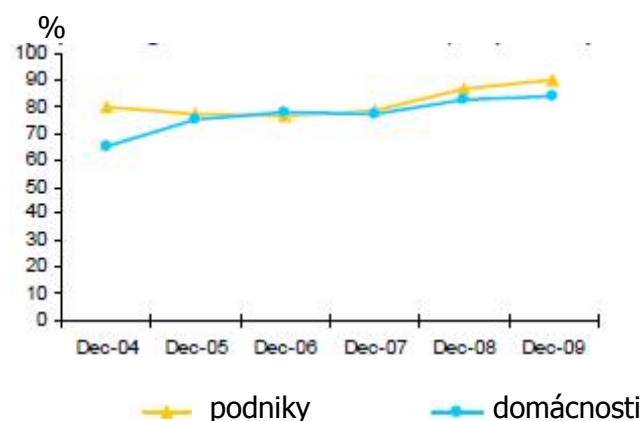

*iba dcérske spoločnosti

Zdroj: EUROPEAN ECONOMY, 2010

V roku 2008 hospodársky pokles urýchlil proces zvyšovania zadlženosti. Počas roka 2009 poklesol objem nesplatených úverov u domácnosti z 7,6 miliárd eur na 7,4 miliárd eur. Nízke menové riziko spojené s usporiadaním currency board v Estónsku viedlo k prevahe úverov v cudzej mene, predovšetkým v eurách, u domácností a podnikov. Už roku 2004 dosahoval ich podiel vysokú úroveň, ktorá sa ďalej zvyšovala pre obidva sektory a koncom roka dosahovala 90 % celkových úverov pre podniky a cez 80 % celkových úverov pre domácnosti (Graf 2).

Graf 2 Vývoj podiel úverov v cudzej mene v rokoch 2004 – 2009

Zdroj: EUROPEAN ECONOMY, 2010

ZÁVER

Dopady ekonomickej a finančnej krízy zvláda Estónsko relatívne dobre, nakoľko viedlo dlhodobo od roku 2003 reštriktívnu rozpočtovú politiku. Estónska ekonomika koncom roka 2007 dosahovala významné úspechy v raste HDP, tento trend sa v priebehu roka 2008 zastavil, čoho výsledkom je zaradenie Estónska v roku 2009 do päťky krajín s najväčším ekonomickým prepadom.

K postupnému oživeniu ekonomiky a rastu HDP došlo v roku 2010 a to predovšetkým oživením ekonomík západnej Európy. Napriek nepopulárnym opatreniam cieľavedomá dlhodobá reštriktívna rozpočtová politika Estónska, hlavne v rokoch 2008 – 2009, priviedla krajinu k tomu, že ako jedinej spomedzi tých, ktoré sa usilujú o zavedenie eura, sa podarilo splniť maastrichtské kritéria udržateľnosti verejných financií a od 1. 1. 2011 sa stala ďalším členom eurozóny.

POUŽITÁ LITERATÚRA

- [1] Erixon, Fredrik 2008: „The baltic Tiger – Estonian economic reforms.“ European Centre for International Political Economy. [z dňa 4.5.2011]. dostupné online na: www.ecipe.org/people/fredrik-erixon/speeches-and-presentations/
- [2] Estonská národní banka : databáze [online]. Estonia, 2011 [cit. 2011-09-04]. Dostupný z WWW: <http://www.bankofestonia.info/pub/en/dokumendid/statistika/>>.
- [3] EUROPEAN ECONOMY [z dňa 7.8.2011]. dostupné online na: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2010/pdf/ee-2010-3_en.pdf
- [4] Haavisto, T.: The Transition to a Market Economy, Transformation and Reform in the Baltic States, Edward Elgar Publishing, Cheltenham 1997
- [5] Podkladová štúdia : Pobaltské štáty- Menová politika a prijatie eura [z dňa 4.5.2011]. dostupné online na: http://www.fphil.uniba.sk/fileadmin/user_upload/editors/kpol/APVV/dokumenty/podkladova_studia_EURO_pobaltske_042009_babos.pdf
- [6] Smith, D. J.: Estonia: Independence and European Integration, Routledge, London 2001, [z dňa 7.5.2011]. dostupné online na: http://books.google.com/books?hl=cs&lr=&id=lx-UmTnLJv0C&oi=fnd&pg=PR9&dq=%22Smith%22+%22Estonia:+independence+and+European+integration%22+&ots=kRWIPT6ITU&sig=2ZPjYsKSJSHS_4kc34yM3tWrFX4
- [7] www.eestipank.ee

KONTAKT

Ing. Jana Lochová
Technická univerzita
v Košiciach,
Ekonomická fakulta
Katedra ekonomických teórií
B. Němcovej 32
040 01 Košice
Slovenská republika
e-mail:
jana.lochova@student.tuke.sk

ZAÚJÍMAVÉ KNIHY VO VYDAVATEĽSTVE GRADA SLOVAKIA

GRADA Slovakia s.r.o., Moskovská 29, 811 08 Bratislava
www.grada.sk

Cena: **12,86 €**

Finanční matematika pro každého + CD-ROM

příklady, 2. přepracované vydání

Radová Jarmila a kolektiv

Jedná se o druhé, přepracované vydání oblíbené učebnice, která úzce navazuje na bestseller Finanční matematika pro každého (který vyšel již v 7. vydání). Autoři vám přinášejí základní matematické metody využívané pro výpočty ve finanční oblasti, které v běžném životě někdy využije každý. Výklad doprovází cvičení zaměřená na řešení praktických finančních otázek (jako např. úročení, investiční rozhodování, důchody, umořování dluhu, dluhopisy, akcie, úrokové sazby, měnové kurzy aj.). Sami si tak můžete porovnat výnosy, náklady i další dopady nabídek různých produktů finančních institucí. Kniha je určena nejen čtenářům, kteří se již seznámili se základy výpočtů a chtějí si své získané poznatky upevnit, doplnit a rozšířit, ale nabízí další výklad bohatě doprovázený praktickými cvičeními i pro zájemce s menšími zkušenostmi v této oblasti. Publikaci doplňuje přiložený CD-ROM, na kterém jsou vzorce v Excelu a řešené vybrané příklady, které vám značně ulehčí práci.

14×21 cm | 256 stran | **978-80-247-3584-9** | Katalog. č. knihy: **4445**

Cena: 11,99 €

Politika a média v konzumní společnosti

Růžička Vlastimil

Publikace si klade za cíl mapovat, analyzovat a popsat dosud znávané procesy provázanosti mediální komunikace s veřejnou politikou. Může být souhrnem toho, co v současné době sociální vědy řeší a jaké konceptuální rámce k tomu uplatňují. Veřejná politika a média jsou v tomto případě pojaty s normativně-ontologickými principy, jež jsou chápány jako součást praktické filozofie. Autor, který se hlásí k odlišnosti od Erica Voegelina, sleduje různé výklady pojmu veřejný zájem, občanská společnost, percepce demokratického a právního státu a dostává se k úskalím teorie modernizace v posttotalitních zemích a k proměně jazyka v globalizovaném světě takzvaných nových médií. Závěr knihy posiluje Voegelinovu teorii o nutnosti zotavení sociálních věd před destrukcí pozitivistické éry. Kniha, která propojuje soudobé poznatky z mediální a vědecké sféry, jistě ocení nejen studenti sociálních věd, ale svým netradičním přístupem určitě zaujme i odborníky z oboru společenských věd.

14×21 cm | 192 stran | **978-80-247-3667-9** | Katalog. č. knihy: **240**

Cena: 11,95 €

Osobní finance
řízení financí pro každého
Syrový Petr, Tyl Tomáš

Kniha vám pomůže zorientovat se ve vlastních financích. Pomůže vám nedělat hloupé začátečnické chyby a zbytečně se nepřipravovat o peníze. Každá chyba totiž může být dost drahá. Kniha vám dá návod, jak postupovat v případě investování. Co si musíte uvědomit před tím, než se do investic pustíte. Co vlastně máte od svých investic chtít, abyste měli reálné požadavky a nechtěli jste „modré z nebe“ nebo „perpetuum mobile“. V knize se dozvíte, co je při finančním plánování důležité a na co je potřeba dát si pozor. V knize také najdete, jak se jednotlivé typy investic chovají a jaké plody vám mohou přinést. Vyhnete se tak nepříjemným překvapením. Dále v knize najdete stručné hodnocení jednotlivých produktů. Zjistíte, které se hodí pro vás a které se hodí spíše pro toho, kdo vám je prodává. Podobné jako v oblasti investic je to i v oblasti pojištění a financování bydlení. Kniha slouží jako učebnice financí pro studenty, pro finanční poradce nebo pro toho, kdo chce vlastním financím lépe rozumět.

14×21 cm | 208 stran | **978-80-247-3813-0** | Katalog. č. knihy: **4449**

Cena: 8,56 €

Spořit nebo investovat?
Janda Josef

Kniha „Spořit nebo investovat?“ je vhodná pro všechny, kteří se chtějí zorientovat v nabídce spořicíh a investičních produktů a sestavit si vlastní finanční portfolio bez pomoci finančních poradců. Ve čtivé podobě jsou popsány informace o běžně dostupných spořicíh a investičních produktech, které si můžete sjednat na pobočkách bank, družstevních záložen nebo pojišťoven. Ty jsou navíc doplněny řadou ilustrativních příkladů. Čtenář se tak dozví, kdy je lepší „pouze“ spořit a kdy naopak investovat. Nechybí názorné ukázky a popsání silných a slabých stránek jednotlivých finančních produktů. Kniha by měla sloužit každému, kdo potřebuje základní výklad k jednotlivým finančním produktům a souvislostem mezi nimi. Po přečtení získáte hlubší pohled do osobních a rodinných financí. Kniha je skvělým výukovým materiálem pro širokou čtenářskou obec.

14×21 cm | 168 stran | **978-80-247-3670-9** | Katalog. č. knihy: **4447**

Cena: 11,14 €

Podnikatelský plán a strategie

Srpová Jitka, Svobodová Ivana, Skopal Pavel, Orlík Tomáš

Zkušení autoři v knížce radí, jak postupovat při tvorbě podnikatelského plánu, s nímž uspějete u investora či banky. Naleznete zde příklady podnikatelských plánů i jejich hodnocení z pohledu investora. Získáte představu, jaké požadavky na vás může mít banka, pokud budete uvažovat o financování svého podnikatelského plánu formou úvěru, a seznámíte se i s dalšími možnostmi jeho financování. Dozvíte se, jak postupovat při tvorbě firemní strategie, prostřednictvím které dokážete prezentovat svoji připravenost na budoucnost. Kniha je určena podnikatelům, manažerům i studentům vysokých škol s ekonomickým zaměřením.

17×24 cm | 200 stran | **978-80-247-4103-1** | Katalog. č. knihy: **3470**

Cena: 11,57 €

Finanční analýza 4. rozšířené vydání

metody, ukazatele, využití v praxi

Růčková Petra

Autorka velmi názorně vysvětluje, jak pracovat se základními účetními výkazy (rozvaha, výkaz zisku a ztráty a cash flow) při zpracovávání finanční analýzy, jaké metody je možno použít v podnikatelské praxi. Důraz je kladen na nejužívanější metodu, a to analýzu poměrovými ukazateli. V publikaci je uveden praktický komplexní příklad, který ukazuje, jak s daty pracovat, co je možné z nich vyčíst a upozorňuje na možná úskalí. Dokladuje rovněž, že je možné zpracovat analýzu s využitím běžně dostupného softwaru. Publikace je určena pro širokou podnikatelskou veřejnost, neboť jak malé, tak i velké firmy potřebují v současném konkurenčním prostředí pro zdravé fungování znát skutečnou finanční situaci.

17×24 cm | 144 stran | **978-80-247-3916-8** | Katalog. č. knihy: **4355**

Cena: **11,99 €**

Cestovní ruch – podnikatelské principy a příležitosti v praxi
Rygllová Kateřina, Burian Michal, Vajčnerová Ida

Prakticky zaměřená publikace s mnoha příklady je určena zejména podnikatelům v cestovním ruchu, pracovníkům veřejné správy a vzhledem k tomu, že představuje i teoretická východiska, tak i studentům středních a vysokých škol. Kniha pojednává o jednotlivých oblastech cestovního ruchu (CR): počínaje ubytovacími a stravovacími službami přes dopravní služby až po služby průvodců a cestovní kanceláře a agentury. Dále se věnuje řízení destinace a financování rozvoje CR a legislativním podmínkám CR, aplikuje principy marketing managementu do cestovního ruchu a přibližuje specifické techniky a formy CR. Čtivá publikace shrnuje všechny důležité oblasti cestovního ruchu (teoretické východisko plus praktická aplikace) a poskytuje tak čtenářům komplexní přehled od obecných zákonitostí až po specifické nástroje řízení cestovního ruchu.

17×24 cm | 216 stran | **978-80-247-4039-3** | Katalog. č. knihy:
3958

Cena: **17,16 €**

Vůdcovství
 aneb Co vás na Harvardu nenaučí
Steigauf Slavomír

Každý z nás je konfrontovaný s rolí vůdce, ať už při vedení jako šéf týmu nebo v soukromí jako manžel, rodič nebo člen jakékoliv komunity, zkrátka všude tam, kde je skupina lidí. Chcete vědět, jak se stát úspěšným lídrem a ovlivňovat druhé? Co byste měli vědět o efektivním vůdcovství? Kniha nabízí komplexní pohled na toto téma, dočtete se o historii, teoretických základech a zejména praktických postupech směřujících k úspěšnému vůdcovství. Je to praktická kniha, která by neměla chybět v knihovně manažera, šéfa anebo kohokoliv, kdo usiluje o to vést druhé. Dozvíte se, jaké vlastnosti a znalosti jsou spojené s úspěšným vůdcovstvím. Můžete konfrontovat svoji cestu s historickými příklady už úspěšných vůdců. Kniha je praktickým průvodcem vašeho osobního vůdcovství v běžných životních situacích, avšak i v extrémních a kritických, kdy na vašich schopnostech vůdce závisí život váš i druhých. Je určena především všem lídrům - vedoucím týmů, manažerům, personalistům, lektorům a studentům.

17×24 cm | 368 stran | **978-80-247-3506-1** | Katalog. č. knihy:
4742

